سمكۆ محەمەد دیوە نەگوتراوەکانی پشت دەقەکانی ئەحلام مەنسوور ئاشکرا دەکات..

دیمانە: ستار جەباری ـ کەرکووك

ئەم دیمانەیە کە لەگەڵ نووسەر و ڕۆژنامەنووس سمكۆ محەمەد ئەنجام دراوە، تایبەتە بە قسەکردن لەبارەی ئەحلام مەنسوور کە ناوێکی دیاری ڕۆشنبیری و ئەدەبی کوردییە. ئەحلام لە 1/7/1951 لە خانەقین لە دایك بووە و لە 10ی کانوونی دووەمی 2013 لە سلێمانی کۆچی دوایی کردووە. بە بۆنە ی یەکی تەمووزە، لە ساڵوەگەڕی 69 ساڵەی لەدایکبوونی ئەحلام، دیمانەکە کراوە.
یاخیبوون باجی قورسی هەیە، بەتایبەتی لە دنیای کۆمەڵایەتیی کوردیدا باجی قورستری هەیە کە هەم ئاینی و کولتوور و هەم رەوشت، نەخاسمە کارەکتەرە یاخییەکە لە رەگەزی مێ بێت، ئەحلام مەنسوور یان "ژنە یاخییەکەی ئەڵوەن" نووسەرێکی گەورە بوو لە فەزای ئەدەبی کوردی و لە ڕۆژنامەگەریدا ناسراو بوو ، هاوکات یاخی و بوێر و سەربەست و جیاواز بوو، چەندان دیوی شاراوەی لە دنیای نووسین و هەوراز و نشێو هەیە لە ژیاندا. پاش مەرگی ئەحلام، زۆر قسەوباسی جۆراوجۆر و هەڵبەستراویان بۆی داتاشی و کار گەیشتووەتە ئەوەی راستی و خەیاڵیان تێکەڵ و پێکەڵ کردووە، بۆ نموونە بابەتی "ئەحلام و شیعری ماچی خودایی مامۆستا هێمن موکریانی"، شەفافیی لە هەڵسوکەوتی خۆی و کارەکتەرەکانی ناو بەرهەمەکانی و هۆکاری دەرکەوتنی ئەحلام لەناو خوێنەرانی نێرینە زیاتر وەك لە مێینە و عاشقبوون و هاوسەرگیری ئەحلام و کۆمەڵێك بابەتی تر، بۆ یەکلاکردنەوەی راستییەکان، رووی پرسیارەکانمان ئاراستەی نووسەر و ڕۆژنامەنووس "سمكۆ محەمەد" کرد. چونکە ئەو هاوڕێی نزیکی ئەحلام بووە و راز و نیازی لای سمكۆ بەئەمانەت سپاردووە، بۆیە ئەو دەتوانێ پەردە لەسەر راستییەکان لابدات.
پرسیار: با لةويوة دةستثيبكةين ئایا ئەحلام مەنسوور بۆچی دەینووسی و بۆچی وەك پیاوان نەیدەنووسی؟

سمكۆ محەمەد: لەوێوە دەست پێ دەکەم کە بۆچی نووسەر دەنووسێت و بەتایبەتی بۆچی ژن وەك پیاو نانووسێت، سەرەتا دەبێ ئەوە بزانین کە نووسین هەدەفە، بۆیە هەموو نووسەرێك بۆ سەلماندنی بوونی

دەنووسێت، ئەگەر ژن بێت و لە کۆمەڵگەیەکی داخراودا بێت و بیەوێ یاخی بێت، پێویستی بەوەیە باجی کۆمەڵایەتی بدات تا زیاتر بیسەلمێنێ کە هەیە، چونکە لە کۆمەڵگەی داخراودا پلە دووی مرۆڤە، ئەحلام یەکێك بوو لەو ژنانەی لە سەرەتای گەنجێتییەوە باجی خۆی دا و خۆشی سەلماند.

ئەوەی کە مێژووی نوێ بۆمان دەگێڕێتەوە، ئەو ئەدەبە نییە کە لەڕێی خەیاڵ و فەنتازیاوە گریمانەی پێشهاتە نادیارەکانی ژیان دەکات، بە پێچەوانەوە ئەوە واقیعە نووسەر ناچار دەکات خەیاڵ بکات بەواقیع، بۆ نموونە ئەدەبی مۆدێرن وێنە و چیرۆك و پاڵەوانەکانی نەناسراون وەك ئەوەی لە میتۆلۆجیای یۆنان و هیند و میسر هەن، ئەحلام وەك کارەکتەرێك چونکە خۆی شەفاف بوو و بەوەش ناسرابوو کە هیچ ناشارێتەوە، هەروەها ئەو نەترسانەش بوو تخوبی ئەخلاقی کۆمەڵگەی بەجێهێشتبوو، ئاوهاش پاڵەوانی چیرۆکەکانی ناسراو بوون و زۆر فشاری بۆ نەبردوون و زیندانی نەکردوون و بەپێچەوانەوە دەستواڵای کردوون، ئاخر هەندێك ڕۆماننووس هەن بە ئەنقەست گوایە گرێی دەروونی لەلای خوێنەر دروست دەکەن، پاڵەوانەکانیان لەناو ڕۆمان دیل و کۆیلە دەکەن کە ئەمە لایەنێکی نەرێنی هەیە بۆ خوێنەرێك کە لەسەر ڕۆمان یان دەق بنووسێ.

ئەحلام گەرەکی بوو نووسینەوەی مێژوو بە چیرۆکی واقیعی و پاڵەوانی واقیعی بسەلمێنێت، ئەو ژنێك نەبوو لەو ریزبەندییەی ژنان وەستابێت تا زمان پاوان بکرێت، بەپێچەوانەی هەموو ئەو کەسانەی تێی گەیشتبوون گوایە فکری فێمێنیستی لە مێشکدا بووە، بڕوا ناکەم ژنانی ناسراو و ناوداری ڕۆژئاواییش لەناو ئەدەبدا بەو فکرە کاریان کردبێت، لە ناو فارسدا فەرووخی فروخزاد و لەناو عەرەبیشدا نەوال سەعداوی و فاتیمە مەرنیسی و لەیلا عوسمان و هتد، خاوەنی ئەو گوتارە نەبوون، کەوابوو ئەوان لەگەڵ تێکشکاندنی بەهای شتەکان نەبوون، بەڵکو لەگەڵ دەق شکاندنی کولتووری و تێکشکاندنی نەریتخوازی بوون، ناسینی من بۆ ئەحلام دنیایەکی زۆر تایبەت بوو کە کاری ڕۆژنامەگەری یەکترناسینەکەی قووڵ کردەوە، لەوێوە کە ئاشنایەتیم بە نووسینەکانی کرد کە ئەوکات من هەرزەکار بووم، تاگەیشتە ئەوەی من پێگەیشتم و ئەو پیر بوو، بەڵام هەمان ریتم و ستایلی ئەدەبی هەبوو، بەڵام خەسڵەتی هەمان خەسڵەتی جارانی یاخیبوون بوو، بۆیە من نەمتوانی دوور بکەومەوە لێی وەك هاوڕێ و کەسێکی نزیکی و وەك دادەیەك، کەوابوو ناسینی من تا ئەو جێیە قووڵ بووەوە کە نهێنی ژیانی بەشێکی لەلای من دەدرکاند، وەك خۆی بەتاڵ کردنەوە لەو شتانەی بە نووسین ناگوترێ، بەڵام لێرەدا بەکەڵکی خوێنەر نایەت تا لەو پنتەوە ئاشنایی هەبێت ئەوانە بگێڕمەوە، ئەمە

بۆ زەمەن و نووسینەوەی یادەوەری خۆم بەکار دەهێنم، چونکە ناکرێ ئەحلام وەك كەرەستە یان کارتێك بۆ خۆدەرخستن و بازرگانی لە ئەدەبدا بەکار بهێنین، ئەوە چ لە ڕێی کتێب و نووسین و چاوپێکەوتنەکانی لەڕێی یادەوەرییەکانی خۆیەوە شوێنێك هەیە وەك وێستگە بۆ ناسین و ئاشنایەتی بە خوێنەر، نموونەی ئەو نووسینانەی کە وەك ستوون لە هەفتەنامەی ئاڵای ئازادی و ڕێگای کوردستان بۆم بڵاو کردووەتەوە. هەروەها ئەو دەقانەی کە هاوشانی عەتا محەمەدی چیرۆکنووس پێیدا دەچووینەوە.

پرسیار: پرسیارێکی بەردەوام هەیە، ئەویش بۆچی ئەحلام لەناو خوێنەرانی نێرینەدا زیاتر دەرکەوتووە؟

سمکۆ محەمەد: من بە پێچەوانەوە دەیبینم، چونکە ئەوە نووسەری مێیینە نییە کە لە ناو ئەدەبی نێرینەدا دەردەکەوێ و بە پێچەوانەوە لەناو مێیینە دەرناکەوێ، بەوپێیەی ئەدەب و کایەکانی تر کە سەرجەمیان چالاکی دەرەوەی چالاکییە ئاساییەکانی ڕۆژانەی ژیانی مرۆڤن، گوتارەکەی بەدەست نێرینەوە بووە و هەر ئەوان ئاراستەیان کردووە، لەحاڵێکدا ئەم تێگەیشتنەش کە ناوی نراوە خودنووسینەوە، لە زۆربەی تێکستەکاندا دیار نییە، ئەمە بەنیسبەت ئەدەبێك کە ناوی ژنانی لێ نراوە، وێرانترە، چونکە خودنووسینەوە ئەو تێگەیشتنەی لەلای ژنان دروست کردووە کە لەجیاتی خودێتی خۆی، جەستەی خۆی نووسیوەتەوە و وەك کاڵایەك و ریسککردن لەو سانسۆرەی کە ڕێ لە بەکاڵابوونی دەگرێت لە ئاستی فەرهەنگی و کۆمەڵایەتی، چونکە پیاو بەو شێوەیە تەماشای ئەو جۆرە خودنووسینەوەیە دەکات، بەوپێیەی کە کۆدی ئەو نووسینانە لەوێوە ئاشکرا دەبێت، کاتێك واتای ئەو نووسینانە دەبێتە مایەی ڕاکێشانی خوێنەر لەڕێی جەستەوە، روونتر بڵێم ئەو نووسینانەی کە بەزمانێك ئاراستەی پیاو کراوە و لە وێنەی سێکسی بەولاوە هیچی تر نین، بۆیە جگە لە پیاوان، لە دنیای ئەدەبدا ژن نییە بەدەقی ژنێکی تر سەرسام بێت و خوێندنەوە بۆ دەقەکە بکات، ئەمە جگەلەوەی کە تەنیا پیاو لە ئەدەبی کوردیدا خوێنەری دەقە بەمانا تیۆرییەکەی، ئەم فەزایەش کارێکی وەهای کردووە کە دەقی کوردی چ شیعر و چ ڕۆمان و چ چیرۆك و هتد مانایەکی نوێمان پێ نەبەخشێ، یان لانیکەم نەتوانێ ریسك بکات و دوور بکەوێتەوە لە دەقی بیانی، ئێمە سەروکارمان لێرەدا لەگەڵ ئاراستەی دووەمی ژنێتی هەیە و بۆ دەست بەسەرداگرتنی ناسینی هێیەکانی هەقیقەت، پیاو دەبێ ژن بێ، دیۆنیزمی نیچە هەم ژنە و هەم پیاوە، بوونەوەرێکی دوو رەگەزەیە کە بەر لە پەیدابوونی

بەرامبەرێتی دووانی ژن و پیاو هەبووە، هەموو ئەو ئەدەبەی کە کورد و فارس و عەرەب و پێشتریش رۆژئاواییەکان هەیان بووە، کارەکتەرە سەرەکییەکەی مێیینە بووە، چونکە گوتاری تەواوی کایەکانی ژیان بەتایبەتی ئەدەب بەدەست پیاوانەوە بووە، بۆیە پیاهەڵدان و کارەکتەری سەرەکی ژن بووە، ئەوەتا شکسپیر لە رۆمیۆ جۆلێت و عشتار، لە هەزار و یەك شەوە و کورد و فارس لە خورشید و خاوەر و شیرین و فەرهاد و هتد. ئەحلام بە پێچەوانەی هەموو ئەو ژنانەی کە گوایە ژنانە دەڕوانە کێشەی ژن و یەکسانی، بڕوای وابوو یەکسانی ژن و پیاو بریتییە لەوەی کە ژنان ئاگاداری دۆخی دەروونی پیاوانەی خۆیان بن کە بەشێکە لە جەوهەری دیوی ناوەوەی ژن، بۆیە کارەکتەری سەرەکی لەلای ئەحلام کارەکتەرێك بوو ناوی “سافیە” بوو، هەروەها پیاوانیش بەو شێوەیە ئاگاداری دۆخی ژنانەی ناوەوەی خۆیان بن کە لایەنێکی دەروونییە، ئەمە لە فێرجینیا وۆڵف فێر بووبوو، ژنان بەو پێیەی کە جێی سەرنجی پیاوانن، هەمیشە ئەدەبەکەشیان رۆڵی نووسەرێکی پیاوانەی پێ دراوە و ئەو مەرجانەشی بەسەردا فەرز کراوە، لەکاتێکدا ئەگەر ژنان وەك پیاوان بیانووسیایە و خەسڵەتیان وەك پیاوان بووایە، مەزنێتی ژن و جیاوازییەکانیان لە کوێ دەردەکەوت لەگەڵ پیاودا، بۆیە ئەو هەڵاتنە لە شوناسی ژنێتی لەلای ئەو، وەك هەڵاتن لە مرۆقبوون وابوو، بۆیە ئەم تێڕوانینە جیاوازی هەبوو، چونکە ئەو زووتر گەیشتبوو بەو پێشکەوتنەی رۆژئاوا.

ئەگەرچی بزووتنەوەی فێمینیستی بەقینێکی زۆرەوە سەرهەڵدەدات تا پرسی یەکسانیخوازی پیاو و ژن لەدوای سەدەی 20 دەبێ بە ستایلی ژیان، لەناو ئەدەبی رۆژهەڵاتی و عەرەبی و فارسیش بەو شێوەیە بووە، ئەحلامیش کە سەرەتا چیرۆکی (پرد)ی نووسی و دەنگی دایەوە و گرێیەکی دەروونی بۆ خوێنەر لەناو نێرینە و مێینەشدا دروست کرد، چونکە کارەکتەری پاڵەوانەکەی ژنێکی یاخی بوو لە ئەخلاقی سەپێنراوی کۆمەڵگە، پاڵەوانێکی یاخی بوو بارگاوی بە سێکس، چیرۆکەکەش بابەتێکی سێکسییە بۆیە پیاو دەیخوێننەوە و سەرسام دەبن پێی، بەو پێیەی کێشەی ژن کە کێشەی کۆمەڵگەیە، بابەتێکی هەمیشە زیندوو بووە و تا ئێستەش زیندووە، نووسینەوەی چەپاندنی سێکسی لە گوتاری پیاوانەدا جێی کراوەتەوە، بەڵام ئەحلام ئەمەی نەکردووە بۆ ئەوەی بناسرێت، یان لەرێی ئەم جۆرە بابەتەوە ببێتە کارەکتەرێکی چالاك، بەڵکو زیاتر لەوانی تری مێیینە ریسکی کردووە، بۆیە بەمشێوەیە دەستی بۆ ئەدەب بردووە، تا گوتاری پیاوانە هەڵبسەنگێنێ و دواتر لەرێی سێکسەوە دەق بشکێنی کە یەکێکە لە پیرۆزییەکانی کۆمەڵگە، تا ئەوکات ژنێکی وەها دەرنەکەوتبوو بەو ستایلە کار بکات،

رەخنەگرتنەکەشی هەر لە گوتاری پیاوانەیە کە مامەڵەی خراپ و ناشایستە و نامەدەنییانە لەگەڵ ژن دەکەن کە ئەمە بەرهەمی گوتاری ئاینی و کولتووری داخراوی کۆمەڵگەی عەرەبی بوو بۆ کورد مابووەوە.
پرسی سەرشۆڕی پیاوان کە دوو مانا و دوو رەهەندی هەیە، یەکێکیان ئەوەیە کە پیاو بەو مێژووە ستاندالەی رابردوو ژیانی هێناوە و یەك ستایلی دەقگرتووی ژیانی بینیوە، بۆیە سەرشۆڕی بۆ پیاوە باڵاکان و ئاغا و سەرۆك و پیاوی ئاینی وەك شێخ و مەلا و هتد، بۆ ماوەیەکی کۆنی کولتووری عەرەبییە، ئەمە پلەبەندی ژیان بووە کە شتێك نەبووە بە ناوی یەکسانی، رەهەندەکەی تر پرسی چەپاندنی سێکسی بووە کە پیاو هەمیشە وەك ئەحلام دەڵێ سەرشۆڕی ویستێکی غەریزیی بووە کە ژن تاکە هۆکاری دامرکاندنەوەی ئەو غەریزەیە بووە و لە هەمان کاتیشدا مەترسی و قەدەغە ئەخلاقییەکە بووە، جیاکاری نێر و مێ تا ئێستەش بەو فەزا بەناو کراوەیەی هەیە و بەو هەموو یاسایەوە کە لە خزمەت ژنانە، بەو هەموو خۆ بچووککردنەوەیەی پیاو لە بەرانبەر سێکس و دواتر کردنی ژن و سێکس بە پێویستی بازاڕی وەك لەلای چاوبرسی و مێبازەکان هەستی پێ دەکرێت، تەنانەت لە بەیەکگەیشتنی کوڕ و کچیش بەحەڵاڵی هەمان مانای وەرگرتووە، مارەیی و زێڕ قبووڵکردن وەك پاداشتی سێکسی لەلای ژنان و بە ئیفتیخارەوە، یەکێك لە ماناکانی بە کاڵاکردنی ژنە، کەوابوو چارەسەری ئەو جیاکارییە بۆ منیش هیچ یەکسانیخوازی چارەسەری ئیشکالی باری کۆمەڵایەتی و فەرهەنگی کۆمەڵگەی دواکەوتوو ناکات، ئەحلامیش خاوەنی هەمان تێڕوانین بوو بۆ ژیان و سێکسێك کە خەڵك بەو چاوە تەماشای دەکرد. ئەگەر مافی هاووڵاتی بەبێ لەبەرچاوگرتنی رەگەز نەبۆتە ستایلی ژیان، ئەم تێڕوانینە تا ئەبەد بەردەوام دەبێت و گرێی دەروونییەکەش ناکرێتەوە، بەڵام ئەگەر وای دابنێین ئەحلام بۆهیمی و خەیاڵی بووە، نەخێر کەسێکی زۆر واقیعی بوو تا ئاستی بڕوابوون بە نووسینەوەی چیرۆکی ژیان وەك خۆی و هەندێك جاریش نائاگایانە دەبوو بە کەسێکی ئیدیالیستی، تەنانەت لەگەڵ عەتا محەمەدی چیرۆکنووس هەمیشە ئەو کێشەیەیان هەبوو کە ئەحلام بە ستایلی کلاسیکی دەینووسی و بڕوای بە واقیعیبوون هەبوو، نەك دروستکردنی خەیاڵ و پاڵەوانی وەهمی و پشتبەستن بە نەریتی نوێخوازی.

پرسیار: ئایە ئەحلام داهێنەر بوو یان لە ژنە پێشەنگەکان؟

سمکۆ محەمەد: لەبارەی چەمکی داهێنان و نووسەری داهێنەر، ئەگەرچی خۆم بڕوای تەواوم نییە بە تێرم یان زاراوەی داهێنەر، بەڵام بۆچوونی تایبەتی خۆم هەیە و لە شوێنی تر قسەی رژد و میتۆدیم

لەسەر کردووە و بڵاو دەبێتەوە، بەڵام نەمزانیوە ئەحلام وەك تەکنیکی کاری نووسین و ئەدەبی نوێ داهێنەر بووبێت، چونکە زاراوەی داهێنەر قورسە و پرەنسیپ و مەرجی خۆی هەیە، داهێنان بەرهەمهێنانی چەمکە و خوڵقاندنی شتی نەبووە لە توانای کەسیدا، ئەمە دەڵێم پشت بەو تێکستانە دەبەستم کە خۆی نووسیونی، وەك پێشتر باسم کرد ئەحلام کلاسیکییانە و سوننەتییانە دەینووسی، تەنیا ئەوە نەبێت کە هەندێك جار موبالەغەی بە گێڕانەوەی قسەی پاڵەوانەکان و زەمەنی رووداوەکانەوە دەکرد، ئەگەر نا ئەو نە وەك ژن و لەسەریدا بیرێکەیەك هەبوو بۆ ئازادی تا بەگشتی هەوڵی بۆ بدرێت، چونکە بڕوای بە ویستی تاك هەبوو خۆی رزگار بکات و ئازاد بێت، تا ئەو ئاستەی زۆر سەرسام بوو بەو شیعرەی نەزار قەبانی کە بەژن دەڵێ، ئەمە وەرگێڕانە کوردییەکەیەتی و بەعەرەبییەکەی کێش و سەروای تێدایە و داڕشتنەکەی جیاوازە، “مەوەستە وەك بزمار، خۆشەویستی یان ناخۆشەویستی هەڵبژێرە، شوێنێك نییە لە نێوان بەهەشت و ئاگر”. تەنانەت ئەم شیعرەی بە زۆربەی خێزانی برادەرەکانی دەگوت، مەترسە بەرانبەر پیاوەکەت راوەستە، کەوابوو ئەو بەدوای حەزی خۆیەوە نەبوو لەناو ئەدەبدا، بگرە ئەوەندەی بڕوای بە شۆڕشی کۆمەڵایەتی هەبوو، بۆیە بڕوای بە واقیعبینی بوو و هیچی تر، من هەرگیز نەمبینیوە یان هەستم نەکردووە ئەحلام بۆ داهێنان بنووسێ، بەڵکو بۆ ئازادی و پچڕانی زنجیری کۆمەڵایەتی دەینووسی.

پرسیار: جیاوازی ئەحلام چی بوو لە نێوان ژیانی واقیع و نووسینەکانیدا؟

سمکۆ محەمەد: لەبارەی جیاوازیی نووسەر و ژیانی واقیعی، (هیلیس میلەر) کە نووسەرێکی بەناوبانگی فەڕەنسییە، کتێبێکی بەناونیشانی (اخلاقیات القراءە) هەیە، لەوێ ئەو لە نێوان نووسین وەك دەق و کەسایەتی نووسەر جودا دەکاتەوە، ئەمە لەلای “رۆلان بارت” یش بەهەمانشێوە لەبەرچاو گیراوە کە دەق هیچ پێوەندیی بە ئەخلاق و فەرهەنگی کەسێتییەوە نییە. بەڵام خاڵە بزربووەکەی ئێرە چییە، ئەوەیە کە ئەحلام هیچ خۆی لەپەنای دەقدا حەشار نەدەدا، رووداو و چیرۆکەکانی کە لە خەیاڵدانیدا تۆماری کردبوون، چۆن بوو وای دەنووسی و لەژیانی رۆژانەشیدا بەهەمانشێوە رەفتاری دەکرد، بڕوای بە کولتوور و ئاین و کەسی پلەباڵا و نزم و ژن و پیاو نەبوو، ئەو هەرزوو کە ماڵی باوکی جێدەهێڵێت و لە خانەقینەوە دەچێتە بەغدا بۆ خوێندن، بەتەنیا دەژی و ناترسێ لەو هێزە نەریتخوازییە ئاینییەی کۆمەڵگە، دوای ئەوەش کە دەچێتە فەڕەنسا بۆ خوێندن و گەشت، کراوەتر

دەگەڕێتەوە و درێژە بە ژیانی فەردی و نووسین و باری کۆمەڵایەتی خۆی دەدات، تا قەناعەت بەوە دێنێ لەگەڵ (شەوقی کەریم) چیرۆکنووس و کەسێتی ناسراوی عەرەبی کە لە بەغدا دەژی، هاوسەرگیری دەکات، شەوقی کەریم جگە لەوەی نووسەر بوو، ئۆپۆزسیۆنێکی عێراقی بوو، ئەو لەو روانگەیەوە شەوقی دەناسێت و لە هۆتێل شیراتۆن نزیك دەبنەوە و هەر لەوێ هاوسەرگیری دەکەن، دوای ئەوەی ماوەیەکی باش بە هەموو جیاوازییەکانیانەوە پێکەوە دەژین کە پڕ بووە لە ناکۆکی و شەڕوشۆڕی کۆمەڵایەتی، سەرەنجام کە شەوقی لەلایەن بەعسەوە دەگیرێت، ئەحلامیش دەچێت لە گرتووخانە بەیاسایی جودا دەبێتەوە و داوای هیچ مافێکی لێ ناکات، پاشان بە هۆی خراپی بارودۆخی زاتی و بابەتی لە عێراق، بەناچار هەڵدێت بۆ سلێمانی و لەوێ دەست بەژیانێکی نوێ و نووسینی کاری رۆژنامەوانی دەکات، سەرەتاش هات بۆ هەفتەنامەی هاووڵاتی و لەوێ بەکۆی دەنگ وەك ئەندامی دەستەی نووسەران هەڵمانبژارد و تا ماوەی نزیك بە هەشت ساڵ مایەوە و دواتر دوور کەوتەوە.

پرسیار: بۆ نووسینی رۆمان لەلای ئەحلام نەبووە ململانێی لە نێوان مۆدێرن و سوننەتیدا؟

سمکۆ محەمەد: مۆدێرنیزم و دابڕان لەو رابردووە کە لە ئەوروپاوە هات و ستایلی نووسینی ئەدەبی گۆڕی، پێویستی بە دابڕانێکی فکری هەبوو، واتە دەبوو هەر لەڕێی زمانەوە تا دەگاتە پێکهاتەخوازی و شێوازخوازی و هتد، ئەمە بۆ ئەحلام قورس بوو چونکە زەوینەی فکری نەبوو لە ڕابردوودا خۆی بۆ ئامادە کردبێت، بەڵام چونکە ئەو بەواقیعی مۆدێرن بوو و نەدەترسا لەوەی گومان لە نوێخوازیبوونی خۆی بکات و گوێی بە قسەی خەڵکیش نەدەدا، بەقەد ئەوەی کە لەڕێی نووسینی ئەدەبییەوە یادەوەرییەکانی منداڵی و هەرزەکاری و تا دابڕانی خۆی لە کۆمەڵگە و خێزانی کوردەواری دەنووسییەوە، بەڵێ لە کتێبی (گرەوی چاوەکانی ئەم)دا کەسێتی (سافە) واتە سافیناز کە کەسێتییەکی ژنی یاخی خانەقینی بووە و لەگەڵ پیاودا هەڵسوکەوتی کردووە و قاچاخچێتی و ئەمدیو و ئەودیوی ئێرانی کردووە و بەتەنیا ژیاوە، بەکاری هێناوە کە خوێنەر نەتوانێ سافە بدۆزێتەوە وەك کارەکتەرێکی واقیعی، تەنانەت بۆ خەڵکی خانەقینیش شاراوەیە، چونکە جوان تەوزیفی کردووە، بۆیە بووە بە پاڵەوانی هەرە دیاری نووسینەوەی ئەو یادەوەرییانەی کە نەیدەتوانی بیانشارێتەوە لە دەرەوەی ئەدەب، هەمیشە لە گێڕانەوەی چیرۆك و ئیدیۆمەکانی خانەقین، کەسێتی سافە کە ناوە ئەسڵییەکەی سافیناز بووە، خۆ

دوورخستنەوەشی لە سنووری ژنێتی باو، کاریگەرێتی ئەو ژنە یاخییانە بووە کە لە خانەقین هەبوون و بۆ ئەحلام بەشێك بوون لە چێژ بەخشین کە چیرۆکەکانی دەگێڕایەوە وەك ئیدیۆمێکی ناسراو بە قاقاوە دەیگێڕایەوە، بۆیە ئەو کارەکتەرانەی هەڵدەبژارد، چونکە ئەوان یاخی بووبوون لە نەریت و ئاینی کۆمەڵگە، هەر ئەمەش بوو کە لایەنگری ئەوانی دەکرد، ئەمە لایەنە واقیعبینییەکەی بوو، پیاوێکی تری هەلاج هەبوو کە هەمیشە نوکتە و چیرۆکەکانی دەگێڕایەوە و تەوزیفیشی کردووە لە ئەدەبەکەیدا، ئەویتر کە ئەدەب و نووسین و هونەر بوو، پرسی شێوازی گێڕانەوەی ئەحلام بوو لە کەسی یەکەمی تاکەوە بۆ کەسی کەسی دووەم و هەندێك جار کەسی سێیەمی تاك، هونەر لەلای ئەحلام بۆ نووسین دووەمین بیرکردنەوە بوو، چونکە ئەو خەمی دیکۆمێنتارکردنی واقیعەکان بوو زیاتر لەوەی خەمی هونەری هەبێت، بەڕاستی ئەمە لایەنە نەرێنییەکەی نووسینی ئەحلام بوو لە رۆماندا.

پرسیار: ئەی بەرای تۆ نەوەی پاش ئەحلام چۆن دەتوانن شوێن پێی ئەو هەڵبگرن؟

سمکۆ محەمەد: راستییەکەی هیچ ژنێکی یاخی وەك ئەحلام لەناو کورددا دووبارە نابێتەوە، چونکە نواندن و واقیع دوو شتی جیاوازن، من نەوەیەك نابینم بەناوی نەوەی پاش ئەحلام، نە لەناو واقیعگەرایی و نە لەناو خەیاڵ، چونکە ژیانی ئێستە زیاتر بارگاوی کراوە بە گوتاری ئاینی و بەرژەوەندییە کۆمەڵایەتییەکان، خوێندکارێکی کچ ئەگەر بیەوێ یاخی بێت، ناتوانێ سەرەتا لەناو کۆمەڵگە تەریك بێت و خۆی رزگار بکات لە سانسۆڕەکان، ناتوانێ خۆی لە بەرژەوەندخوازی خوێندن و پلە و پایەی سیاسی و راگەیاندن و خۆنواندن و پاراستنی جوانییەکانی خۆی وەك کاڵایەك، ناتوانێ خۆی بپارێزێ لە سیاسەت و بەرژەوەندی حزبگەرایی کە نە حزبیان هەیە و نە دەزانن حزب چییە، ناتوانن ببن بە خۆیان، ئەحلام ئەو سنوورانەی بڕیبوو، ئەوە باجی قورسی دەوێ و کەسی هاروهاجی گەرەکە، ئەمە جگە لەوەی کە نەوەی ئێستە نەوەی ئایفۆن و کەوانتەر و ماڵ و ماشێنی بەرز و زێڕن، نەك نەوەی دەقێکی باڵا و خاوەن کەسایەتی، ئەوان ناتوانن بەتەنیا سەر بکەون بۆ شوێنی بەرز، مەگەر بە هێزێکی کۆمەڵایەتی یان ئابووری و پشتێك سەری بکەون.
جیاوازی نێوان نەوەی کۆن و ئێستە ئەوەیە کە پێوەندیی بە زەمەن و بیرکردنەوە لەگەڵ زەمەنی لەدەستچووی حەفتا و هەشتاکانی سەدەی رابردوو هەیە، چونکە نەوەی ئەم زەمەنە بڕوای بە بەها و یادەوەری نووسینەوە و ئەرشیڤکردن نییە، هەر کە دابڕا لە تەکنۆلۆجیا، ئیتر

لە زەمەنی بەر لە چەند خولەکێکی پێش خۆی دادەبڕێت، بۆیە ئەم نەوەیە ناتوانێ ئەزموون بە داهێنانەوە دووبارە بکاتەوە، هەروەها بە لەبەرچاوگرتنی بەرژەوەندییەکانی خودێتی خۆیانیشە، بۆیە هیچ ململانێیەك لە نێوان ئەو دوو نەوەیە نابینم، جا چ جای کەسێتییەکی وەك ئەحلام کە لە نەوەی خۆشی کەس نەیدەتوانی پشبڕکێی بکات، راستە کەسانی وەك بەدیعە دارتاش و گەزیزە عومەر و کوردستان موکریانی و نەجیبە ئەحمەد و دکتۆرە عەقیلە رەواندزی و شوکریە رەسووڵ و شیرین کاف و ئەرخەوان و خەڵکی تر هەبوون، بەڵام ترس لە داهاتوو، قورستر بوو کە ئێستەش قورسە بەقەد ئەو پێوەرە ئاینی و کولتوورییە.

پرسیار: ئەدەبیاتی ژنان تا چەند رەنگدانەوەی هەیە لە بەرهەمەکانی ئەحلامدا؟

سمکۆ محەمەد: بە بڕوای من شتێك نییە بەناوی ئەدەبیاتی ژنان وەك ئەوەی پێشتر چەپی کلاسیکی و کۆمۆنیستە ئیدیالیستەکان، پێیان دەگوت ئەدەبیاتی کرێکاری، پرسی داهێنەریش باسێکی گرینگی ناو فکر و فەلسەفەیە، شتێك نەماوە لە دنیا و لە سەرجەم کایەکاندا بەناوی داهێنان، چونکە داهێنان بەواتای بەرهەمهێنانی چەمك، وەك چەمکەکانی شیتەڵگەرایی یان ئەخلاق یان ئازادی، مەبەست لەوەیە کە چەمکێك بێت فرەمانا بێت، بۆیە لە ئەدەبیاتیشدا ئەو کێشەیە هەر ماوە، چونکە بابەتەکە لەسەر ستایل و شێوازی نووسینە، هەموو ئەو نووسینانەی لە دنیادا بەهەموو زمان و کولتوورەکان دەنووسرێنەوە، یەك ئامانجی مرۆڤی و یەك کێشەیان هەیە کە کێشەی کۆمەڵایەتی و سیاسییە یەخەی مرۆڤی گرتووە، بۆیە نە ئەحلام و نە کەسانی تریش داهێنەر نەبوون تا کەسی داهێنەری وەك ئەلتەرناتیڤی ئەحلام بێتە کایەکەوە، دەکرێ بڵێین کۆمەڵگەی کوردستانی پێویستی بە کەسانی بە بوێر و خاوەن کەسایەتیی خۆیانە، تا لەناو ئەدەبیاتدا بۆچوون و تێگەیشتنیان لەبارەی ژنەوە هەبێ، لەکاتێکدا ئەدەبیات بەبڕوای من کێشەی کۆمەڵایەتی چارەسەر ناکات، تەنیا دەتوانێ دیالۆگی تێدا بەرهەم بهێنێ لەناو زمان و کولتوور و خوێندەواردا. ئەمە دەبێ لە ئاستی کۆمەڵایەتی رەنگ بداتەوە لە نەوەیەکەوە بۆ نەوەیەکی تر مانایەکی جیاواز وەربگرێت، وەك چۆن ئازادی و ئازادییەکانی تاك لە نەوەی رابردوودا بریتی بوو لە سیاسەت و رزگاری نیشتمانی و نەتەوەیی، ئێستە بریتییە لە ئازادی تاك و خۆشگوزەرانی، رۆشنبیری کوردی کێشەی زۆری سایکۆلۆجی تێدایە پێویستی بە ئەدیب نییە بەقەد ئەوەی پێویستی بە زانای سایکۆلۆجی هەیە، چونکە دەبێ ئەو گرێ دەروونییانە خوێندنەوەیان بۆ بکرێت و دواجار بکرێت بە

لێکۆڵینەوەی ئەکادیمی بخرێنە بەرباس، چونکە نووسین تەنیا ئامانجی ئەوە نییە باسی کێشە بکەیت، بەڵکو ئامانجەکەی تری خوێندنەوەی سایکۆلۆجی و سۆسیۆلۆجییە، وەك چۆن هۆمیرۆس و ئەدیبە کلاسیکییەکانی یۆنان و شکسپیری ئینگلیز، هاملێت و گرێی ئۆدیب لە شانۆ و لە سیاسەتدا کە فرۆید و مارکس هەریەك بەشێوەیەك موناقەشەیان کردووە و لە تێزەکانیاندا رەنگی داوەتەوە، دەبینین لێرەدایە نووسین و داهێنان لە نووسیندا چ فەزایەکی لە دەرەوەی فەزای ئاسایی کۆمەڵگەدا خوڵقاندووە و لە کوێدا رەنگی داوەتەوە، بۆیە داهێنان کاتێك دەبێ کە دەسەڵات و سیستم بهەژێنێ، نەك تەنیا بۆ لێکۆڵینەوەی موجامەلەیی کە تەنیا بۆ زانکۆکان بەکەڵك دێت بۆ تەرقییە و بەرزکردنەوەی پلەی ئەکادیمی.

من داهێنان لە ئاستی جیهانیدا وادەبینم و لە ئاستی لۆکاڵی کوردستانیشدا بە گەورەتر لە خۆی نەك لەناو ژناندا بەڵکو لەناو پیاوانیشدا، رۆژهەڵاتی ناوەڕاست کۆیلەی چەندان هێزی دیار و نادیاری کولتووری و ئاینی و سیاسی و فەرهەنگی و هتد، ئەوەندەی من بزانم ئەحلام ئەمانەی وەك داتا دەزانی، بەڵام نەیدەتوانی وردی بکاتەوە و تەوزیفی بکات و لەناو نووسیندا رەنگ بداتەوە، ئەمە غەدر نییە، بەڵکو راستییە، ئەم حاڵەتە بۆ تەواوی ژنەکانی تری ئەدیبیش وایە کە دەنووسن، چونکە ناتوانن قووڵتر ببنەوە لەوەی کە سیاسەت و سیستمی دەسەڵات و پیاو تەماشایان بکەن وەك کاڵا، بەداخەوە ئەوان خۆشیان لە شوێنێکدا بەهۆی کۆیلەبوونیان بەدەستی غەریزەی چەپێنراوی ژنێتییەوە و یان بەدەستی پلە دوویانەوە، بوون بەکۆیلەی کەمالیات و پارە و ماڵ و موڵکێك کە لە کۆیلەبوونی پیاو و ماڵ و زێڕ و منداڵەوە کۆ کراوەتەوە.
داهێنان کێشەی هەرە گەورەی بەشەرییەتە لەسەر کۆی زەوی نەك ژنان و رۆشنبیری کوردی، بەڵام ئەگەر بمانەوی کەسێکی تری وەك ئەحلام بەرهەم بهێنینەوە، ئەوا پێویستمان بە شۆکی کۆمەڵایەتییە کە دەبێ بگەڕێینەوە سەدەی رابردوو کە هەم ململانێی سیاسی و ئابووری لەو ئاستەی ئێستە نەبوو لە سەرانسەری دنیا، هەم مرۆڤ خۆی نەبوو بە کۆیلە و ملی نەدابوو بە هەموو ویست و غەریزە بچووکەکانی خۆی، هەم ئیرادەی مرۆڤ لە شوێنێکدا بەهای مابوو، ئەحلام کەسێك بوو کەمتر نەبوو لە نەوال سەعداوی و فاتیمە مەرنیسی و فەروخزاد و ئۆریانا فاڵاجی و دەیان ژنی ناسراوی تری دنیا، بەڵام ئەوان خاوەنی شوناسی نەتەوەیی و خاوەن کۆمەڵگەیەك بوون بەرگری لە کەرامەت و بەهای کولتووری خۆیان دەکەن، لەوێشەوە بەرگری لە فەرهەنگ و ئەدەبیاتی خۆیان دەکەن و کەسایەتییەکانیان دەخەنە بەردەم گڵۆپی گەشی

راگەیاندنی راستگۆ نەك رێكلام.
ئەحلام بەهۆی ئەوەی بیرکردنەوەی جیاواز بوو لە زۆربەی حزبە کوردییەکان کە خاوەنی راگەیاندن بوون، پشتگوێ خرا، بەمەش هیچ هیوایەك نەماوە کەسێکی وەك ئەو دروست ببێتەوە، لەناو رۆشنبیریی کوردیشدا بەتایبەتی کە گوتارەکەی بەدەست پیاوانەوەیە، ژن هەمیشە لە بەردەم تەشهیر و قسەی ناشیرین و هێرشە بۆ ناوزڕاندنی، چونکە پیاوانی کورد بەتایبەتی ئەوانەی لەناو راگەیاندنن، تەنیا لەناو چوارچێوەی سێکس تەماشای ژنان دەکەن، بۆیە بوارەکە بۆ ئەوان بەرتەسکترە.

كۆتا پرسیارم ئەوەیە بەناوی ئەحلامەوە بابەتێك بڵاو کراوەتەوە گوایە هێمن موکریانی شیعری " ماچی خودایی" بۆ ئەحلام نووسیوە؟

سمكۆ محە□د: ئەو چیرۆکەم خوێندەوە. هەستم کرد ئەحلام مەنسوور ناناسم و لە دوورەوە ناسیومە. چیرۆکەکە تەواوی هەڵبەستراوە. ئەحلام بۆی گێڕاومەتەوە کە هێمن لە هۆڵی رۆشنبیری لە شاری بەغدا شیعری خوێندووەتەوە. ئەویش دوای تەواوبوونی کۆڕەکە. چووەتە سەر شانۆکە و ناو دەمی مام هێمنی ماچ کردووە. لەوێوە برادەرایەتییان توندوتۆڵ دەبێ. بەڵام ئەحلام نە ئەو شیعرەی بەوە دەزانی بۆی نووسراوە و نە هێمن بۆ ئەوی نووسیوە. ئەحلام پێوەندی لەگەڵ کەسێکی تری ئەدیب هەبوو، بۆیە ئەوە هەڵبەستراوە و لە خۆڕا نووسراوە و هیچ دیکۆمێنتێك نییە. مەگەر ئەحلام خەڵەفابێت ئەوەیان پێ کردبێت. ئەگەر نا ئەوەم نەبیستووە لەو ژنە. چیرۆکی تری هەیە لەگەڵ شەوقی کەریم کە چیرۆکنووسی عێراقییە و ئەوە کاریگەرترە کە پێشتر ئاماژەم پێ داوە، خەڵك لەخۆیەوە قسە دەکات. نان و پیازی پێوە دەخۆن.
*واتە " رەوشتەکانی خوێندنەوە.
....

پرۆفایلی نووسەر و شاعیر و لێکۆڵەر "سمكۆ محە□د":

ساڵی 1969 لە گەڕەکی تەپەی مەلا عەبدوڵڵا لە شاری کەرکوك لە دایك بووە و نزیکەی 30 ساڵە لە بواری نووسین و رۆژنامەوانی کار دەکات چەندین جار کاری رۆژنامەوانی کردووە وەکو سەرنووسەر و بەڕیوەبەری نووسین و دەستەی نووسەران.لەم گۆڤار و رۆژنامانە کاری کردووە بو نموونة" هاوڵاتی، گوڵان، ئاڵای ئازادی، شەقام ، کوردستانی نوێ، ئاسۆ، کوردستان راپۆرت. دةنك و ریکای کوردستان و..هتد..و دەیان چاوپێکەوتنی گرنگی لە گەڵ چەندین کەسایەتی سیاسی و ناودار کردووە

وئەوەی جێی شانازیە بۆ سمکۆ محەمەد لە شەڕی ناوخۆدا دەیانجار بوێرانی رەخنەی گرتووە و دژی براکوژی بووە و ناوی لە هیچ لیستێکی رەشدا نییە و خودان چەندین بەرھەمی جۆراو جۆرە
جیا لەوەی خاوەنی 5 دیوانی شیعریە بە کوردی دیوانە شیعرەیەکان یەکەم بەناونیشانی" تونێڵەکانی ئەوین ساڵی 1998چاپ وپەخش کراوە و هەناسەیەك لە سێبەردا بڵاوکراوەی روژنامەی سی! بەری بڵاو کراوەی لقی کەرکوکی کۆمەڵەی هونەر و وێژەی کوردی"یە و دیوانی سێهەم کە بە زمانی عەرەبی یە بەناونیشانی:الموت" واتە مەرگ ساڵی 2010 چاپ وپەخش کراوە.و و دەیان لێکۆڵینەوەی زانستی لەسەر بەرھەمەکانی کراوە ..
و دوو کتیبی فەلسەفی بەناونیشانەکانی " میتۆد و جیاوازی لەسەر فەلسەفەی مارکس و نامەکانی مارکس و ناسیونالیزم و دژەکانی.. بەمەش یەکەم نووسەرە لە جیلەکەی خۆی دەستی بۆ بابەتی رەخنەیی و فەلسەفی و کتێبەکانیشی بونەتە سەرچاوەی گرنگ بۆ تێزی ماستەر و دکتۆرا,,,
کتیبێکی ناوازەشی هەیە دەرباری رەخنە لە سیستمی سیاسی و روشنبیر، کە یەکیتی نوسەرانی کورد لقی کەرکوك ساڵی 2006 چاپیان کردووە.و کتیبێکی لە سەر ئاین و کەمینەکان لە کوردستان.دا هەیە هەروەها کتیبی رەهەندەکانی مردن و وەهمی دیموکراسی و … بەشداری لە 6 خولی رۆنازم□وانی ئەوروپی و عەرەبی کردووە . "میسرساڵی 2006 هۆڵەندا ساڵی 2003 ئیتاڵیاساڵی 2010 بەغدا ساڵی 2004 مەغریب ساڵی 2014 ئۆکرانیا ساڵی 2011… تاکو ئێستا دەیان گۆشەی تایبەت بە خۆی هەبووە لە رۆژنامەکانی کوردستان وسەدان شیکار و لێکۆڵینەوەی هەیە لە گۆڤارو رۆژنامەکانی کوردستان..
لە دەیان فیستیڤاڵ بەشداری کردووە و دەیان کۆڕی تایبەتی بۆ ساز کرتوە لە ناوەو دەرەوەی وڵات..

بەرگری لە ناسنامە … ناودار زیاد

سەرباری ئەوەی حکومەتە یەک لە دوای یەکەکانی عێراق و داگیرکەرانی کوردستان بە سەدان ئامڕاز و وەسیلەی جۆراوجۆر، بە پەنابردنە بەر میکانیزم و شێوازی تودنوتیژ و نەشیاو و نامرۆیی هەوڵی شێواندن و

تواندنەوەی ئەوێتی و ناسنامەی تاکیی کوردیان داوە، بەڵام کوردان بە سوربوون و پێداگرییەوە شەڕ و ململانێ و تێکۆشانیان بۆ پاراستنی شوناس و ناسنامەکەیان کردووە. کورد لە پاراستنی فەرهەنگ و کولتورەکەیدا هێزێکی سەرسوڕهێنەری هەیە، دەیان ساڵ لە وڵاتێکی ئەوپەڕی دونیا نیشتەجێیە، کەچی هەر دەڵێی لە سلێمانی یاخود لە مهاباد یان ژی لە گوندێکی چەپەکی کوردستان دەژیت. تورک و عەرەب و فارس بە ڕێگای داگیرکردن و سیاسەت و بەڕێوەبردن و، سەپاندنی زمان و ئایین و، کڕین و دەستەمۆکردن و خیانەت و جاسوسی و، ک□م□کوژی و زیندان و سووتاندن و کاولکارییەوە هەوڵی قڕکردن و سڕینەوەیان داوە، کەچی کوردان هەر دەڵێی "نە بایان دیوە نە باران". بەڵام ئەمە بەو مانایە نایەت چاوپۆشی بکەین لەو هەزاران کوردەی کە لە خەمی فەرهەنگ و شوناسی ڕەسەنی خۆیاندا نین و، بەسێنایی دەکەونە ژێر کاریگەری ئەم فەرهەنگ و ئەو فەرهەنگەوە و تێیدا دەتوێنەوە.

بەداخەوە، لە دوای ڕوخاندنی ڕژێمی بەعسەوە (٢٠٠٣) بەشێک لە کوردی هەرێمی کوردستان بە ڕەزامەندی و ئارەزوومەندانە خۆیان لەناو ناسنامە و کولتوری ئەم میللەت و ئەو وڵاتدا تواندۆتەوە! بەجۆرێک بەزەقیی لێرە و لەوێ و لە کەسایەتی من و تۆ و ئەم و ئەودا شوناس و ئەوێتییەکی کوردیی توێ توێ و شێواو و پارچە پارچە بەدیدەکرێت.

ئەمە بە مانای کۆنز□رقاتیقی و کۆنینەخوازی و داخراوی و دژایەتیکردنی گۆڕانکاریی نایەت، ناکرێت لەژێر دروشم و بانگەشەی نوێخوازیی و برایەتیی گەلان و کراوەییەوە ل□ب□ری جەمەدانی و مرادخانی و شەڕواڵ و پشتوێنی کوردی، دیزداشە و عەگالی عەرەبی بپۆشیت. سروشتی نییە گوێت لە ئاست ئاواز و گۆرانی کوردی دابخەیت و تەنها زەوقت بە فارسی و تورکی و عەرەبی و ئینگلیزی بێت. چۆن دەبێت کولتور و فەرهەنگی کۆمەڵگە و میللەت و نەتەوەکانی تر باشتر بێت لە هی تۆ و، کولتورەکەی خۆشت دواکەوتوو!

دەتوانین بڵێین ئەوەی مایەی سەرنج و ڕەخنەیە ئەوەیە کە، کەناڵ و ناوەند و دامەزراوە هەمەجۆرەکانی ڕاگەیاندنی وەک تەلەفزیۆن و سۆشیال میدیا و ماڵپەڕەکانی ئینتەرنێت و گ□قارەکان ژیان و کولتوری میللەتانی دیکەمان ڕازاوە و قەشەنگ نیشان دەدەن، ڕیتواڵ و داب و نەریت و ڕەمز و بۆنە و ڕێوڕەسمە کۆمەڵایەتییەکانی کۆمەڵگەکانی دیکەمان لا شیرین و سەرنجڕاکێش دەکەن. ئەمە لە کاتێکدایە ئەگەر سور بزانن ئامادەیی هزریی و باوەڕیی و زەمینەی پ□ی□وکردنی لەناو کۆمەڵگەی کوردیدا نەگونجاو و نەشیاو و نەکردەیش بێت، چونکە هەر کۆمەڵگە و ناوچە و میللەتێک شوناس و فەرهەنگیی تایب□تی ب□خۆی هەیە و بە خواستن لە ژنە فەیلەسوفی ئەڵمانی بە ڕەگەز تورکی (سیلا بن حەبیب) (١٩٥٠-) کولتوری هیچ

میللەتێک لەویتر بەرزتر و باڵاتر نییە، بەڵکو هەر کولتورێک خاڵی ئەرێنی و نەرێنی تێدایە. هەر کولتورێک سیما و تایبەتمەندی خۆی هەیە کە گرێدراوەتەوە بە ئەفسانە و ئایین و زمان و باوەڕیی وعەقڵییەت و جوگرافیاوە و بە پرۆسەیەکی مێژوویییدا تێپەڕێوە.
لێرەوە دەشێت بڵێین باشترین بژاردەی گۆڕانکاریی لە سیستەمی کۆمەڵایەتی و شوناس و کولتوری کۆمەڵگەی کوردیدا ئەوەیە لە هەناو و ڕۆحی خودی کۆمەڵگەی کوردییەوە هەوڵی چاکسازی و وەرچەرخان بدەیت، بەڵام ئەگەر تۆوی کۆمەڵگە و وڵاتێکی دیکە بێنیت، ئەوا دەبێت چاوەڕوانی ئەوەش بکەیت لەسەر خاک و لە ژینگەی کۆمەڵگەی کوردیدا بێ بەرهەم و پووچ و ناکام بێت.
لەگەڵ ئەوەشدا، نیشاندانی سەرسامی و دڵبەندیی بە ناسنامە و فەرهەنگی داگیرکەر و بیانیی واتای خۆبەدەستەوەدان و بەچۆکداهاتنە لە بەرامبەر هەڵمەتی شێواندن و تواندنەوەی شوناسی کەسیی و تاکایەتی و نەتەوەیی. کارەساتەکە لە هەرێمی کوردستاندا ئەوەیە تا ئێستاش تاکیی ڕەسەن و بە ڕەچەڵەک کورد ناوی عەرەبی و فارسی و تورکی لە منداڵەکانیان دەنێن، ئەمە دەچێتە خزمەتی پڕۆسەی تواندنەوەی کولتوری کوردان لەناو کولتوریی عەرەب و فارس و تورکدا، ئەوان سەدان تاکتیکیان بەکارهێناوە و ئێستاش بەکاریدێنن تاکو کولتور و ناسنامەی خۆیان بەسەر ئەوەی تێدا بسەپێنن، ناوی هەزاران کەس و سەدان شوێن و گوند و شاری ڕەسەنی کوردیان گۆڕیوە بە ناوی عەرەبی و فارسی و تورکی، چەندین ناوچەی کوردیان داگیرکردووە و بە عەقڵییەت و سیاسەت و هێزی مرۆیی خۆیان بەڕێوەی دەبەن نەک هی تۆ، تۆی کورد وەک ژێردەست و ناشارستانی و جوداخواز دەبینن، تۆش کاتێک دەڵێیت لەم پڕۆسەیەدا هاوکاریان دەبیت و باربوویان دەکەیت ئەوە جێی ڕەخنە و هەڵوەستە و بەخۆداچوونەوەیە.

نمایشی ڕەخنەیی و مێژوویی لە گریکەوە تا کاتی ئێستا ...

نووسینی : مارڤن کارلسۆن – ئامادەکردنی : ڕەباز محەمەد جەزا

[تیۆرەکانی شانۆ]
نمایشی ڕەخنەیی و مێژوویی لە گریکەوە تا کاتی ئێستا
ێ (ئەڵمانیا – هیگڵ)
نووسینی : مارڤن کارلسۆن ئامادەکردنی : ڕەباز محەمەد جەزا

ئەو کاتەی کە گۆتهۆد لیسنگ (1729 – 1781) هات ، ئەڵمانیا لە قۆناغی (معانات –گیرۆدەی) سیاسی و ئاینی و (تبعیە – پاشکۆیەتی) ڕۆشنبیری نەتەوەکانی تر دەرنەچوو بوو ، بەدروستکردنی کۆلەپوور ی تایبەت بەئەدەب و ڕەخنە ، لەگەڵ ئەوەشدا لیسینگ بەشداری دەکات لە دووبواری داهێنەرانەدا. ئەوەی شانۆگەریەکانی ئەڵمانیا جیادەکاتەوە و تایبەتمەندی دەداتێ ئەو بنەڕەتە تیۆریە درامیانەی ئەڵمانیایە هەروەها ئەوەش دەبێتە پێشینەی زۆرێك لە بوارەکان .

- مارتین ئۆپیتر (1579 – 1639) پێشەوای ڕێنسانسی ئەڵمانیا و شوێنکەوتەیەکی ڕاستگەی ئەرستۆو هۆراس و سکالیگرە ، لەکتێبەکەیدا ساڵی 1624 بەناوی : “Buch von der deutschen poetry” : هەوڵیدا هاوشێوەی چەمکە ڕەخنەییەکانی ئەو ڕەخنەگرانە ، بەهەمان تێگەیشتنی ڕەنێو بهێنێت ، لە ئەدەبی ئەڵمانیدا . بەکورتی کتێبەکەی (ئۆپیتەر) لە 50 لاپەڕە زیاتر نابن . لەگەڵ ئەوەشدا چاپدەکرێت و دەخوێندرێتەوە . کە تا زەمەنی لیسینگ تیۆریەکی سەرەکی بوو لە ئەدەبی ئەڵمانیدا ، وەکو چارەسەری بەشی پێنجەم لەکۆمیدیاو تراژیدیادا ناسرابوون . بەشێوەیەکی بنەڕەتی هەر وەکو ئەوەی لای کلاسیکییە تازەکانی فەڕەنسا هەبوون ، پێویستە تراژیدیا لەپێراوەزی کەسەکان و لەچینەکانی دوونیاو ڕووداوە ئاساییەکان و بەکارهێنانی زمانی بەرزبن ، دەربارەی بابەتەکانی وەکو کوشتن (بەتایبەت لای مناڵان و باوکان و دایکان) و جەنگەکان ، بەڵام کۆمیدیا تصوری خەڵکە لەچینەکانی دونیا لە هەڵویستە ئاساییەکاندا و بەکارهێنانی زمانەکی خاکەڕاییە دەربارەی بابەتەکانی وەکو (جشع – چەڵسی) و فێڵ و (نزف – پژان) ی گەنجانەو بەخیلی و زویرەکان .

لە پێشەکی وەرگێڕانی شانۆنامەکەی (سنیکا)دا : " ژنانی گروادە – 1625" مناقەشەی وەزیفەی تراژیدیا دەکات و بەوە وەسفی دەکات کە : " جگەلە ئاوەنە ، نیەتی کەسی و تصوری ئەوانەی بینای کردارەکان و سلبیاتەکانیان دەکات ، لەسەر بنەمای بەخت و"دەمان خەنە ناو (محنە – چەرمەسەری) دیاردەی ئەوکەسانەی نەزیفیان هەیەو خوێنیان گەرمە و فێری خۆبواردن ودانایی مان دەکات لەژیانماندا ، هەروەها خۆڕاگری لە بەرامبەر گیرۆدەیی بە پەستی گەورەو کەمێك ترس .
چەشەکردنی تیۆرەکانی (ئۆبیتز) زۆرتر لە شانۆنامەکان و پێشەکییەکانی (ئەندریەس گریفیۆس – 1616 – 1664) دابوو کە نووسەرێکی درامی ئەڵمانی (رژد –جددی) و گرنگ بووە ، لەسەدەی حەڤدەدا وەکو (ئۆبیتز) گریفیۆس وا دەڕوانێت کەوەزیفەی تراژیدیا ئەوەیە فەرمان دەکات ملکەچ) ، (الرزین – سەنگین) ی کارەکانی چارەنووس بین . لە پێشەکی شانۆنامەی دادەڕێت (leo Armenis – 1646) : " لەو تراژیدیایە و لەو شوێنکەوتنەی هەوڵمداوە وێنای (هشاشە – بەختیار) ی هەمووکارە مرۆقایەتیەکان بکەم . هەروەها ئاماژەی بە ئەو کارەکردووە کە تەواو پابەندی ڕێساکان بووە لەزەمەنی هەلاتن تا خۆرئاوابوونی رۆژی دواتر .
ئەوتیۆرە کلاسیکیە نوێیە بەتایبەتی لای "سکالیگارو هینسیوس " ، نمایشگەی دوای مردنی ئۆپیتز ، جۆرج فیلیپ هارسدۆفر (1607 – 1658) ، وردتر لەوەی ئۆپیتز بەکتێبەکەیدا ساڵی 1648 "Poetischter trichter " کەتێکەڵەیەکە لەبیرە کلاسیکیە نامەو تازەکان و ئازادکردنیان کەدەڕوانێتە شانۆنامەکانی چاخی ڕینسانسی ئینگلتەرا و ئیسپانیاو ڕەتکردنەوەی هارسدوفر و ڕوونکردنەوەی ئۆپیتزی ڕەواقی بە تراژیدیاکەو فێربوونی چاکسازی ئەخلاقیە و زۆرتر ڕێکدەکەون ، بەوەی لەبیری کلاسیکی نوێی هاوچەرخ لەفەرەنساو ئینگلتەرادا لەبواری تراژیدیادا واناسراوە بەوەی وێنای ڕژدی چیرۆکی خەمبارییە لەناوبابەتێکی گرنگدا ، پێشکەش دەکرێت بەبینەران و لەپێناو (دهشە- واق وڕمان) و (شفقە – بەزەیی) نا بەتەنها بەڵکو لەڕێی وشەکانەوە بەڵام هەروەها لەخیلالی تصویری واقعی بە (محنە- چەرمەسەری) بەوەرگرتنی سروش لە وشەی واق وڕمان بەوشەی سەرسامی کۆرنەل ، یان ڕەخنەگرە هۆڵەندیەکان ، جگەلە هارسدوفر کەدەیزانی دروستکردنی حەقیقەت لەو ڕووە گەشەسەندنی (ترس) ە ئەم ترسەش دوجۆرە :
یەکیان ئەوەیە کە(بینەران دەتەقێنێت) ، لەکاتی نمایشدا

وەکو “ئازاردانی تێقەنەرو کارە توندوتیژییە ترسناکەکان “، ئەوەی تریان (کاریگەری ترس) بە پێشکەشکردنی نمایش لەڕێی کەسێکی مەزن لەو منحنەت و وەکو نەیتزو گریفیەس ، لە فەرکاری ڕەنج و هەڵگرتنی بەپاکژبوونەوە سەزێ تراژیدیەکانەوە لەو سەزێ و هەکاری دەستەبەرکردنی ئەو دادپەروەرییە هونەرییە کە پاڵەوانەکەی تراژیدیە ، نموونەی هەریەکە لەو چالاکانە ” گیرەدەی ئەو گەشە سەندنە” ی شانۆیە بەڵام لەباتی ئەوە لەکەتاییدا بەچەژنێکی گەورەو ڕەوانینمان بە کەسەتی جیاواز لەوەی سەرەتا بەتەواوەتی کەپێویستە وەنای تراژیدیا بکەین بەوەی “پاکەو ستەملەکراوە ” و شەڕەیش سەرکەوتووە ، هەر گەرانکاریەکیش لە کەتاییدا بریتینیە لە وەی ئامانجی تراژیدیا ملکەچییە ، بەڵکو دووبارە دامەزراندنەوەی دادپەروەرییە لەجیهانی شانۆنامەدا و بە ڕەحی بینەران و هەر هەکارێك بەشدارە لەو توێژینەوەیەدا ، بەتایبەتی لای (هارسدوفر) ، ڕەگە پەدراوە لەو تەکەکردنە کەمیدیەدا بە تراژیدیا و ەتکردنەوەی تەواوی یەکەکان و پەچەوانەکردنەوەی شانەیە تراژیدییە مەژوویەکانی (دانیاڵ کاسپەرفەن لەنچتین) و ژمارەیەك لەبیرکردنەوەکانی (هارسدوفر) بەڵام بە جەرەك ئازادکردن بەت لە پەیوەندییە کلاسیکیەکان کەپێشتر جەختیان لەدەکردەوە ، بە کەتایی پەهەنەان لە (Hauete – und staatsaklionen) و) ئەوشانەیانەی دەوەتی و گرنگن) و بەناوبانگ لەو فەترەیەدا و کەیدەکەمەوە لەو نمایشە خەوەژیانەی بە سنورەك لەنەوان ڕووداوەکانی کەلە شوەنە ڕاقی و نامەکانن . (هانسفیرسیت) شەکەرەکی باوو گشتگیر لە تەکەکردنی هەکارەکان و ئازادکردنی لەشەوەداو بەسنورەکی دوور لەوەی گوەبیستی ببیت لەگەڵ مەزنە تیەرسەنەکاندا.

ئەم بابەتە لەم سەرچاوەیەوە ئامادەکراوە :

- نقريات المسرح ” عرچ نقدى وتأريخى من الاغريق الى الوقت الحاچر ، الجزو الپانى ، العدد 1665 ، تأليف : مارفن كارڵا سەن ، وەرگێڕانی : وجدى زيد الگبعه الاولى 2010

بۆڵتن ی تووڕە… تڕەمپ دەکەوێنێ؟ … ‎لە عەرەبییەوە: ئومێد بۆتانی

‎وتارێکی ‘ ممدوح المهینی’ بەڕێوبەری گشتیی هەردوو کەناڵی ‘العربیه’ و ‘حدپ

‎دوای دەنگۆی دەسنیشانکردنی بۆڵتن بە راوێژکاری ئاسایشی نیشتمانیی ئەمریکا لە لایەن تڕەمپەوە، ترس کەوتە نێو لایەنگرە کۆمارییە دوورەپەرێزەکانی سەرۆکی ئەمریکا. ترسان لەوەی بۆڵتن سەرۆکەکەیان پەلکێشی نێو شەڕێکی خوێناوی بکات و وای لێبکات هەڵبژاردنی داهاتوو بدۆڕێنێت. بانگەشەیان لە دژ کرد بۆ ترساندنی سەرۆکە خۆشەویستەکەیان و گاڵتەیان بە هەڵسوکەوتە سەیرەکانی بۆڵتن و جلەکانی و سمێڵە زلەکەی کرد. ئەو بانگەشە و هێرشانە ترەمپیان نەترساند و بەپێچەوانە سەرسام بوو بە لێدوانەکانی بۆڵتن لە کەناڵی ‘فۆکس نیوز’ و لە سەر بڕیارەکەی سوور بوو، بەڵام پاش ١٧ مانگ لە رێگەی تووی□ت□کەوە لە پۆستەکەی لایدا، بەڵام چی روویدا کە ئەو ناکۆکییەی نێوانیانی تەقاندەوە و ب□ ب□□اوکردنەوەی کتێبەکەی بۆڵتن کۆتاییهات، تێیدا بە هەموو شێوەیەک ئامانجی لەکەدارکردنی سەرۆکەکەی پیشوویەتی و رێگەگرتنە لە تەواو کردنی چوار ساڵی دیکە لە کۆشکی سپی؟ ناکۆکییەکانی نێوانیان سادەن، لە کەسایەتی و شوناسدا، بۆڵتن لە سیاسەتی دەرەوەدا، پیاوێکی تەواو بە پرەنسیپە، کە بڕوای بە مەنزومەیەکی کامڵی دنیابینی و رێکخستن لە سەر ر□□□ی ئەمریکا لە جیهاندا هەیە. هەڵەی تڕەمپ ئەوە بوو کە لە کەسایەتی ئەو تێنەگەیشت، دانی بەوەشدا نا کاتێک لە تووی□ت□کدا گوتی “پەشیمانم لەوەی زووتر لەسەر کار لامنەدا”. نموونەش لە سەر کەسایەتی بە پرەنسیپی بۆڵتن کە هەزمی ئەوەی نەکرد سەرۆکی ئەمریکا بۆ واژووکردنی رێککەوتننامەی ئاشتی چاوی بە سەرکردەی کۆریای باکوور ‘کیم جۆنگ ئۆن’ بک□و□□ت، ب□ی□ س□ر□□□ای پۆستە گرنگەکەی، کەچی خۆی بە دوورگرت، تەنانەت رەتی کردەوە بێتە سەر شاشەی تیقییەکان و بەرگری لەو دانوستاندنانە بکات. لەو نامە دڵداریيانەی نێوان هەردوو سەرکردەکەشدا، هەستی بە غەمباری کرد. لە کۆتاییشدا سەرکەوتوو بوو لە تێکدانی رێککەوتنەکە، کاتێک بە ئەنقەست لە چاوپێکەوتنێکی رۆژنامەوانی رایگەیاند “پێویستە نموونەی لیبیا لە کۆریای باکوور جێبەجێبکەین.” تڕەمپ-ی پڕاگماتیک

دەیویست کۆتایی بە ڕێککەوتنەکە بهێنێت، بۆڵتن-ی پیاوی پرەنسیپەکان لە سەرەتاوە بەیاریدا بوو تێکیبدات، چونکە بیروباوەڕەی لە کەدار دەکرد. لەرەوە ناکۆکییەکانی نیوانیان تەقییەوە کە بە دڵنیاییەوە بە دەرکردنی بۆڵتن کۆتاییدێت. بێ ئەوەی لێرە بڕیاربدەین کە کێ ڕاستە و کێ هەڵەیە، لەڕووی پیشەییەوە بۆڵتن هەڵەی کرد، چونکە ئەرکی ئەو خزمەتکردنی سەرۆکەکەیەتی تەنانەت ئەگەر بڕوای بە بیروڕای نەبێت یان دەبوا لە سەرەتاوە لە پۆستەکەی کشاباوە یاخود هەر قبوڵی نەکردبا. لە ناوەڕۆکی کتێبەکەیدا، لە سەر ئاستی کەسی، لێکترازانی گەورە لە نێوان ئەو دوو پیاوە بەدیدەکرێت، کاتێک لە گەڕێ تڕەمپ بە هەمان فڕۆکە سەفەری نەدەکرد ، هاوکات لە سەر نزیکەی هەر هەموو دۆسیەکانی سیاسەتی دەرەوە جگە لە دۆسیەی ئێران نەبێت، هێرشی دەکردە سەر سەرۆکەکەی. سەرەڕای ئەوەی رەخنەی لە تڕەمپ گرت لە پاشگەزبوونەوە لە کۆتاساتەکان و وەستان لە لێدانی ئێرانییەکان دوای خستنە خوارەوەی فڕۆکە بێفڕۆکەوانەکە.

هەمان شت ڕوویدا لە کاتی چاوپێکەوتن لە گەڵ سەرکردەکانی "تاڵیبان" لە کامپ دەیڤد. لای بۆڵتن جوان نەبوو سەرۆکێکی ئەمریکی تەوقە لە گەڵ ئەو کەسانە بکات کە دەستیان سوورە بە خوێنی ئەمریکییەکان. چاوپێکەوتنێک کە دژی بیروباوەڕەکانیەتی، زەحمەتە پێی قووت بدرێ یان بێدەنگ بێت، بەپێی بۆڵتن، پاسەوانی پێداگری کۆمارییەکان لەسەر بڕوابوون بە ڕۆڵی ئەمریکا لە پاراستنی جیهان بە توندی لە دژی ئەوە وەستایەوە تا لە کۆتاییدا دوورەپەرێزخرا. کاتێک لە دژی سەرۆکەکەت دەربارەی بابەتێکی سەرەکی دەوەستی، چاوەڕوانکراوە کە ڕۆژەکانت سنووردارن، بەپێی ئەوانەی ئێستا کتێبەکەی بۆڵتن دەخوێننەوە دەڵێن، ئەو وا هەڵسوکەوت دەکا کە سەرۆکە، ڕێبازی تایبەت بە خۆی هەیە کە زۆربەی کاتەکان دژی بۆچوونەکانی دەرەکیی سەرۆکی ئەمریکایە.

پێچەوانەی بۆڵتن، دەبینین وەزیری دەرەوەی ئەمریکا 'مایک پۆمپیۆ' کە هەر لە سەرەتادا دەردەکەوێت کەسایەتییەکی خاوەن پرەنسیپ و ئایدیای بەهێز و ڕوونە لە سیاسەتی دەرەوەدا. دیارترینیان گەڕاندنەوەی متمانە بە سیستەمی جیهانیی ئەمریکییە کە لە سەردەمی ئیدارەی سەرۆک ئۆباما لاواز ببوو. بەو دواییەش وتارێکی فراوانی لە گۆڤاری " فۆرێن ئەفەیرز" بڵاوکردەوە، تێیدا بە ڕوونی بیرکردنەوەی خۆی خستەڕوو، بەڵام ئەو کەسایەتییەکی پراگماتیکی نەرمە و لە سەرەتادا دۆسیەی دانوستاندن لە گەڵ کۆریای باکووری بەڕێوەبرد، (پێش ئەوەی تێکبدرێ)، هەروەها ڕۆڵی گەورەی هەبوو لە بڕواپێهێنانی تڕەمپ بە وەرگرتنی هەڵوێستێکی توند لە دژی ئێران و هێزە پرۆکسییەکانی لە ناوچەکە کە دیارترین سەرکەوتنەکانیشی

تێکدانی رێککەوتنەکە ئەتۆمییەکە بوو.
بە پێچەوانەی بۆڵتن، پۆمپێیۆ بڕوای بە سۆز و ئاستی بەرپرسیارێتی هەیە، بۆیەش بۆڵتن-ی بە "درۆزن و خیانەتکار"! ناوزەدکرد کە هەوڵیداوە لەگەڵ سەرۆکەکەی تووشی لێکترازانی بکات.
ڕوونە کە بۆڵتن، پیاوی بەها بەرزەکان لە سیاسەتی دەرەوەدا، پێی وابوو کە ئەوە دواهەلە لە سەردەمی ئیدارەی تڕەمپ بۆ بەدیهێنانی پەیامبەرییەکەی. وەک دواهەلی بینی بۆ دەستبەسەرداگرتنی ئەقڵی پیاوێک کە بە درێژایی تەمەنی لە جیهانی پارە و سەرمایە کاری کردووە و لای گرنگ نەبووە لە دەرەوەی سنووری ویلایەتە یەکگرتووەکان چی دەگوزەرێت. ئەو نەیدەویست لە هیچ بیرۆکەیەکی ناو مێشکی پاشگەزبێتەوە بە ئەوەی پارێزگاری لە ناوبانگە پاکەکەی بکات، بەڵام کۆتا هەوڵی بە شێوەیەکی چاوەڕوانکراو شکستی هێنا، بۆیەش بڕیاری بڵاوکردنەوەی ئەو کتێبە توڕەیەی دا.
ئایا ئەم کتێبە کاریگەری بە سەر دووبارە هەڵبژاردنەوەی تڕەمپ دەبێت؟ لەوانەیە نەخێر. چونکە لایەنگرانی ناوخۆی تڕەمپ، سیاسەتی دەرەوەیان لا گرنگ نییە، بۆڵتن-یش کە دژبەرییەکی توندی لەگەڵ دیموکراتەکان هەیە کە تائیستاش گلەیی ئەوەی لێدەکەن، لەو کاتەی دەیانویست تڕەمپ لە پۆستەکەی دووربخەنەوە، ئامادەنەبوو شاهیدیان بۆ بدات، بۆیە دەبێ بپرسین کە سوودمەندە لەو کتێبە؟ لەڕووی داراییەوە بۆلتن، بەڵام زیانی بە ناو و ناوبانگە هەڵەیەکی گەیاند کە چەندین ساڵی ژیانی وەک جەنگاوەرێکی راستەقینە دژ بە ئێرانییەکان تەرخانکردبوو. ئێستاش دەیەوێ ئیدارەی سەرۆکێک بڕووخێنێ کە ئێرانییەکانی خنکاندووە و لە هەموو شوێنێک بە دوایانەوەیە. ئا لێرەدا دەبینین پیاوی جیهانبینی سیاسەتی راست، دەگۆڕدرێ بە پیاوێکی بێ دەنگە دەنگی تووڕەو دەبەنگ، کە تەنانەت بە تۆڵەسەندنەوە بە ناخە بریندارەکەی، لە سەر حیسابی پرەنسیپ و بەهاکانیشی، لە دزەپێکردنی نهێنییە پارێزراوەکانیش سڵ ناکاتەوە

ئاخووندەکانی کۆماری سێدارە

دژایەتی زمانی کوردی دەکەن ... رەزا شوان

زمان بنەمایەکی سەرەکی و گرنگترین کۆڵەکەیە لە کۆڵەکەکانی پێکهاتەی نەتەوەیی. بەڵکو زمان ناسنامەی نەتەوەیی لەسەر بنیاد نراوە. هەر نەتەوەیەکیش زمانی تایبەتی خۆی هەیە. بۆیە زمان فاکتەرێکی سەرەکی و گرنگە بۆ پێناسەکردنی هەر نەتەوەیەک.
کەواتە زمان مایەی ژیان و مانی هەرنەتەوەیەکە. هەرنەتەوەیەکیش گەر زمانەکەی خۆی فەرامۆش بکا و لە بیری بکا، یا لە لایەن داگیرکەرانەوە لێی داگیربکەن، ئەو نەتەوەیە بەرەو توانەوە و لەناوچوون دەچێت.. گەر چاوێک بە مێژوودا بگێڕین ئەم راستییەمان بۆ دەردەکەوێت، کە چەندین نەتەوە و زمانی دێرین لەناوچوون و تەنیا ناویان ماونەتەوە. هەر نەتەوەیەکیش گەر خاوەنی قەوارەی سیاسی سەربەخۆش نەبێ، گەر زمانەکەی خۆی بەکاربهێنن و بیپارێزن و منداڵەکانیان فێری زمانەکەیان بکەن، هەرگیز ئەو نەتەوەیە نامرێت و بە زیندوویی دەمێنێتەوە. (فریدریك هۆڵدرلین) دەڵێ:
"زمان دوا شتە کە بمێنێت بۆ ئەو کەسەی کە نیشتمانی لێ داگیرکراوە"
زمان سامانێکی کولتوورییە و هەڵگر و پارێزەری هەزاران داب و نەریت و بەها و ئەزموونی سەردەمە جیاوازەکانە. رۆڵی لە ژیانی رۆژانەی هەر کۆمەڵگایەکدا هەیە.
زمان بە شێوازی قسەکردن و گفتوگۆ یا بە نووسین بێ، گرنگترین کەرەستەی دەربڕین و گۆزارشتکردن و تێگەیشتنی مرۆڤە، هۆیەکی گرنگە بۆ گەیاندنی هزر و ئەندێشە و خەون و بیرۆکەکانی مرۆڤ بۆ کەسانی دیکە. کەرەستەیەکی گرنگیشە بۆ دروستکردنی پردی پەیوەندی و لە یەکگەیشتن و لە یەکوەرگرتن لە نێوان نەتەوکاندا.
هەر زمانێک، بایەخی پێبدرێ و خزمەت بکرێ، هەروەکو چۆن بە خزمەتکردن و راهێنان ئەندامەکانی لەشی مرۆڤ بە دروستی دەڕسکەن و گەشەدەکەن و بەهێزتر دەبن. بە هەمان شێوەش گەر زمان هەمیشە بەکاربهێنرێ و بە باشی خزمەتبکرێ، پەرەدەستێنێت و گەشە دەکات و تەمەندرێژ دەبێت، بە زاراوە و بە وشە گەلێکی تازە، فەرهەنگی دەوڵەمەنتر دەبێت. ئەو زمانە نامرێت و هەر بە زیندوویی دەمێنێتەوە.
بە پێی ئاماری رێکخراوی یۆنسێف، زیاتر لە (٧٠٠٠) زمان لە جیهان دا هەیە. هەندێ لەم زمانانە تەنیا (١٠) کەس پێ دەدوێن. تەنیاش لە

سەدەی بیستەمی رابردوەدا زیاتر لە (٤٠٠) زمان لەناوچوون. بەچوونەکانیش وا دەگەیەنن، کە تا کۆتایی ئەم سەدەیە، نیوەی زمانەکانی جیهان کە تا ئێستە ماونەتەوە، لەناودەچن و دەبنە هەواڵەی هەبوون.

زمانی شیرین و دێرین و ڕەسەنی کوردی، زمانی نەتەوەی کوردمانە، کە لە ئێستەدا نزیکەی (٥٠) ملیۆن کورد لە کوردستان و لەو وڵاتانەی کە ڕەوەندی کوردیان لێ دەژین، بە زمانی کوردی دەدوێن.. شانازیش بە ڕەسەنایەتی زمانەکەمانەوە دەکەین.

زمانی کوردی یەکێکە لە هەرە زمانە کۆنەکانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و جیهان. زمانی کوردی یەکێکە لەو زمانانەی کە سەر بە بنەماڵەی زمانەکانی (هیند و ئەورووپییە) بەڵکو کوردستان بە لانکەی سەرهەڵدانی زمانەکانی هیندو ئەورووپی دانراوە. سروشتییە کە کۆمەڵێک زاراوە و وشەی هاوبەش و نزیک لە یەکتری، لە نێوان زمانەکانی ئەم نەتەوانەدا هەن.

زیادەڕەوی ناکەین کە دەڵێین، (مێژووی زمانی کوردی) بۆ (١٥) هەزار ساڵ بەر لە ئێستە دەگەڕێتەوە. ئەمەش قسەی رووت و بێ بەڵگە و بێ بنەما نییە، بەڵکو بە بەڵگە و بە لێکۆڵینەوەی زانستی ئەم راستییە مێژووییە ساغ بۆتەوە.

بۆ نموونە (لای لایە) یەکمان بە زمانی کوردی هەیە، کە دایکانی کوردمان دایان ناوە و بە دەنگ و ئاوازەوە بۆ کورپەکانیان وتوویانە، مێژووی ئەم لای لایە کوردییەمان، بە زیاتر لە (١٤) هەزار ساڵ بەر لە ئێستە دەگەڕێتەوە کە کۆنترین لای لایەیە لە هەموو جیهان دا. نووسەری ناسراوی کوردمان پرۆفیسۆر (فاروق سەفی زادە بۆرەکەیی) دەقی ئەم لای لایە کوردییەی بە ڕێنووسی ئارامی کوردی لە ژمارە (٥) ی ساڵی (٢٠١١) ی گۆڤاری (ئاناهیتا) دا بڵاوکردوتەوە. پروفیسور فاروق بۆرەکەیی ئاماژەی بەوەش داوە، کە ئەم لای لایە کوردییەی لە دەمی کۆچکردوو دایکە (مینا ئێزدیمهر بۆرەکەیی) یەوە وەریگرتووە. لە بنەڕەتیشدا لای لایەکە بە زمانی (ئاڤێستا) ی کۆن دانراوە و وتراوە، کە زمانی (ماد) ی و باوباپرانی مادی و زمانی ئێستەی کوردیمانە. نەوە لە دوای نەوەی کوردمان بە زاری ئەم لای لایەیان لە یەکترییەوە وەریانگرتووە، تا گەیشتوو بە نەوەی ئێستەمان. ئەم لای لایە کوردییە لە نۆ دێڕ پێکهاتووە، وەریان گێڕاوە بۆ سەر زمانی فارسیش. ئەمەش دوو دێڕی دەستپێکی ئەو لای لایە دێرینە ڕەسەنەمانە. کە لە زمانی فارسییەوە وەرگێڕاوە بۆ دیالێکتی سۆرانی کوردی:

ڕۆڵە لای لایە ، کۆرپەم لای لایە

نازانم بۆچی دەنگت دەرنایە

راستی و رەوا چاکترین دیارییە
ئاکاری باش بەختەوەرییە

گەر سەرنج لە لای لایەکانی ئەمڕۆمان بدەین، دەبینین کە دێڕی یەکەمی ئەم لای لایە کوردییە دێرینەمان، بووە بە هەوێن و بە ئیلهام بۆ دەستپێکی زۆربەی لای لایەکانی دایکانی ئەمڕۆی کوردمان.

بێگومان رەگ و ریشەی زمانی کوردی دەگەڕێتەوە بۆ سەر زمانی (ماد) کە باوباپیرانی کوردن. نەک هەر خۆمان جەخت لەسەر ئەم راستییە دەکەین. بەڵکو بەشێکی زۆر لە توێژەنەرانی رۆژهەڵاتناسانی رۆژئاوایی و روسیاش، کە بە شێوەیەکی ئاکادیمی لە رەچەڵەک و رەسەنایەتی زمانی کوردی کۆڵیونەتەوە. جەخت لەسەر ئەم راستتیە دەکەن کە زمانی کوردی ئەمڕۆ هەمان زمانی مادەکانە.

رۆژهەڵاتناسی روسی (فلادیمەر مینەرسکی) دەڵێ:"من دڵنیام کە رەگ و ریشەی زمانی کوردی لە زمانی مادی دایە"

پرۆفیسەری ئەڵمانی (مەکنزی) یش دەڵێ:"هەر لە یەکەم سەرنجدا، مرۆڤ هەست بەوە دەکات کە زمانی مادی و زمانی کوردی هەر یەک زمانن. ماد، یانی هەر هەمان مەزنترین نەتەوەی ناوچەکەیە، کە ئێستا بە ناوی کوردەوە درێژەی بە ژیان داوە.."

دکتۆر (گێرنۆت وینهەقەر) ئەڵمانی، ئەویش پێی وایە "بەشی هەرە زۆری ئەوانەی بە زمانی کوردی دەدوێن، بە زۆری لە رابردوودا بە زمانی مادی قسەیان دەکرد"

رۆژهەڵاتناسی ئەمریکی (جان لیمبرت) ئەویش لەو بڕوایە دایە" میدییەکان باوباپیرانی کوردن"

زمانی کوردی لەنێو زمانە چالاکەکانی جیهان دا، پێگە و پلەیەکی دیاری و بەرزی هەیە و بە فەرمی ناسرواوە. لە ریزبەندی (١٤٣) ی زمانە زیندووەکانی جیهانی تۆمارکراوە. لە کۆی (٨٨ – ١٠٠) ئەو زمانانەی کە لە (٨٠%) ی هەموو دانیشتوانی جیهان قسەی پێدەکەن، زمانی کوردی لە ریزبەندی نیوەی یەکەمی ئەو زمانانە دایە.

نووسەری کوردمان کاک (محەمەد مەندەلاوی) لە نووسینێکی بڵاوکراوەی دا، لەژێر ناوی (کورتە باسێك دەربارەی مێژووی ناو و نازناو و وشه له زمانی شیرینی کوردی) نووسیوێتی:"سازمانی یۆنسکۆ کە سەر بە نەتەوە یەکگرتووەکانە لە رێی راگەیاندنەوە هەموو نەتەوەکانی جیهانی ئاگادار کردەوە، کە (٣١٦) زمانی کۆن و دەوڵەمەندی تۆمارکراو لە جیهان دا هەن. کە زمانی تورکی لە پلەی (٢٧٤) دا هاتووە، بەڵام زمانی کوردی له پلەی (٨٠) دا هاتووە؟ بەو مانایە، کە زمانی کوردی (١٩٤) پلە له پێش زمانی تورکی دایە.

دیسان لەم بوارەوە لە ساڵی (٢٠٠٨) ی زاینی، گۆڤاری رۆشنبیری فەرەنسی بە ناوی (فەرەنسی لە جیهان) دا، کە تایبەتە بە زمان و

زمانەوانی، لە ژمارە (٣٥٥) دا، لە نێوان (٨٨) زمانی زیندوو لە جیهان دا، زمانی ئینگلیزی بە پلەی یەکەم بوو، فەرەنسی پلەی دووەم بوو، ئیسپانی پلەی سێیەمی بە دەست هێنا، ئەڵمانی پلەی چوارەم بوو. زمانی کوردی پلەی (٣١) ی بە دەست هێنا. زمانی فارسی بە نۆ خاڵ لە دوای زمانی کوردی یەوە هاتووە کە پلەی (٤٠) ی بە دەست هێناوە، زمانی … هتد"

گەر بەراوردێک لە نێوان زمانی کوردی و زمانی تورکی و زمانی فارسی دا بکەین. لە رووی ڕەسەنایەتی و مێژوویی و پتەیی و پاکییەوە، ئەو ڕاستییە حاشا هەڵنەگرەمان بۆ دەردەکەوێ، کە زمانی کوردی لە تورکی و لە فارسی دێرینتر و ڕەسەنترە. سەرەڕای هەموو ئەو هەوڵانەش، کە داگیرکەرانی کوردستان داویانە بۆ شێواندن و لاوازکردنی زمانی کوردی.. بەڵام تا ئەمڕۆ زمانی کوردی زۆر لە زمانی تورکی و فارسی ڕەسەنتر و پاکترە.. فارسی و تورکی لە تێکەڵەی چەند زمانێکی تر پێکهاتوون. بە هەزاران زاراوە و وشەی کوردی لە نێو زمانی تورکی و فارسی دا هەن.. گەرچی مێزەری ڕەش و تەربووش (کڵاوی سوور) یان لەسەر کردوون، بەڵام مۆرکی کوردییان پێوە دیارە.

داگیرکەرانی کوردستان لە تورک و فارس و عەرەب، ساڵەهای ساڵە، بە ئەوپەڕی ڕەگەزپەرستییەوە، بە هەموو شێوەیەک و بە پیلان داڕێژراوی، هەوڵی شێواندن و لاوازکردن و سڕینەوەی زمانی کوردیمانیان داوە و دەدەن. ئەم داگیرکەرانە هێندە فاشستی و ڕەگەزپەرستن کە لە جیهان دا لە وێنەیان نییە، نە دان بە زمانەکەمان و نە دان بە بوونی نەتەوەییمان دا دەنێن. نە دانیش بە کوردستانی نیشتمان دەنێن، هێندەش دڵڕەش و کۆنەپەرست و لەخۆبایی و نەژادپەرست و دەمارگیرن، خۆیان لە سەرووی هەموو نەتەوەکانی ترەوە دەزانن.. ئەمە چەند جاریکی دیکە وتوومانە و دەیڵێینەوە، با تورک و فارس و عەرەب، باش ئەوە بزانن تا کوردیش نەبێت بە خاوەنی دەوڵەتی سەربەخۆی کوردستان، نە تورک و نە فارس و نە عەرەبیش ناتوانن بە ئاسوودەیی و بە ئارامی و ئاشتی بژین، تا ڕۆژ زووتر کورد رزگاری بێت و دەوڵەتی کوردستان دابمەزرێنێت، لە بەرژەوەندی ئەم چوار نەتەوەیە دایە چونکە ئاسایش و ئاشتییان پێکەوە گرێ دراون. ئەگینا تا بێت کێشەکان گەورەتر و برینەکان قووڵتر دەبنەوە. قوربانی و ماڵوێرانی و ناسەقامگیری و شەڕ و خوێنڕشتن و رقێکی زیاتری و زیاتری لێدەکەوێتەوە. کێشەی کورد کێشەیەکی سۆزداری و بەزەیی و مرۆڤایەتی و خێرپێکردن نییە.. کێشەی ئێمەی کورد کێشەی خاک و مافەکانمانە، کێشەی کوردستانی نیشتمانی داگیرکراومان و مافە زەوتکراوەکانمانە. هەرگیز ئەم کێشانەش بە شەڕ و لەشکرکێشی و کۆمەڵکوژی و بە سەرکوتکردن چارەسەر ناکرێن..

تەنیا چارەسەرکردن ئەوەیە کە داگیرکەران دەست لە کوردستان هەڵبگرن و کورد مافی چارەی خۆنووسین بەدەست بهێنێت. ئەمەو بەپێی پرەنسیپەکان و بڕیارەکانی نەتەوە یەکگرتووەکان مافێکی رەوایە، کە گەلانی مافخوراو و نیشتمان داگیرکراو خەبات بکەن و شۆڕشی چەکداری بەرپا بکەن، لە دژی چەوسانەوە و لە دژی داگیرکەران.

ئێمەی کوردیش مافی خۆمانە کە ژێردەستەیی قبووڵ نەکەین و بە هەموو توانا و بە هەر شێوەیەک بۆمان بەرگرێ، داکۆکی و پارێزگاری لە گەلی کوردمان و لە کوردستانی نیشتمانمان و لە زمانەکەمان بکەین..

سەردەم سەردەمی رزگاری گەلانی ژێردەست و چەوساوەیە لە داگیرکەران.

بە مافێکی رەوایە کە منداڵانی تورک و فارس و عەرەب بە زمانی دایکیان فێربن و بخوێنن و بنووسن، ئەی بۆ ئەم مافە بە منداڵانی ئێمەی نەتەوەی کورد رەوا نابینن؟!

وەکو لە بڕگەی (١) ی مادەی (٢٩) ی جاڕنامەی مافەکانی زمان دا هاتووە، هەموو کەسێک مافی ئەوەی هەیە بەو زمانە پەروەردە بکرێت، کە تایبەتە بەو خاکەی لێی دەژی.

بەبێ جیاوازی، هەر منداڵێک مافی ئەوەی هەیە کە بە زمانی دایکی (زمانی زگماکی) فێربێ و بخوێنێ و بنووسێ. ئەمە مافێکی رەوا و یاساییە. زمانی دایک ئەو زمانەیە کە منداڵان لە دایکان و باوکان و ئەندامانی خێزانەکانیان و لە کەسوکاریانەوە فێری دەبن و قسەی پێدەکەن. زمانی دایک بەشێکە لە ناسنامەی کەسێتی و کۆمەڵایەتی و رۆشنبیری منداڵان.. زمانی دایک ئەو زمانەیە کە منداڵان لە هەموو زمانێکی کە، باشتر دەیزانن و زیاتر توانایان بە سەریدا دەشکێ. دەتوانن باشتر و شیرینتریش گوزارشت لە هزر و ئەندێشە و خەون و خواست وبیرۆکەکانی خۆیان بکەن. فێربوون و خوێندن بە زمانی دایک گاریگەری لە بەهێزکردنی ناسنامەی نەتەوەیی هەیە. کەواتە ئامانج لە فێربوونی زمانی زگماکی کوردیمان پارستنی ناسنامەی نەتەوەییمان و بەهێزکردن و شیرینکردنی دڵسۆزی و سۆز و خۆشەویستی و هاوبەستەبوونە بە کورد و بە کوردستانی نیشتمانی پیرۆزمان. ئەمەش نە تاوانە و مەترسیشە بە سەر ئەقرە و ئاسایشی هیچ نەتەوەیەکی تر، وەکو داگیرکەرانی کوردستان کردوویانە بە بیانوو، گوایە ترسناکترین هەیە بە سەر ئاسایشی نەتەوەییان. داگیرکەرانی کوردستان، فێربوون و خوێندن بە زمانی کوردی، بە ناپاکی و تاوانی جوداخوازی دادەنێن.!

هەر چوار دەوڵەتە رەگەزپەرستە داگیرکەرەکانی کوردستان، هەر هەمان نیازگڵاوی و پیلان نەگریسییان لە دژایەتیکرنی کورد و زمانی کوردیمان هەیە. هەرچواریان فێرکردن و خوێندنیان بە زمانی کوردی

قەدەغەکردوون. چەند جارێک باسمان لەم تاوانانە کرد کە چەن تورکیا و سوریا و پێشتر عێراقیش، کە بە زۆرداری و بە تەبزی منداڵانی کوردیان فێری زمانی تورکی و عەرەبی کردن و دەکەن.
لەم نووسینەدا، بە کورتی باس لە ستەم و زۆرداری و چەوسانەوە و سەرکوتکردنی منداڵانی بەدبەخت و بێنازی کوردمان لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان دەکەین، کە لە سایەی دەسەڵاتی خەسپێن و پاوەنکەری ئاخووندە ڕەگەزپەرست و مەزهەبپەرست و کۆنەپەرستەکانی سەدەی بیست و یەکەمین دا، شەمشەمەکوێرەکانی تاریکی، کە لە فایرەسی گۆڤید نۆزدە زۆر مەترسیدارتر و قێزەوەنترن.
ڕژێمی ئیرانی فارسی ڕەگەزپەرست، مافی فێرکردن و خوێندنیان بە زمانی کوردی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان دا قەدەغەکردوون، کە زیاتر لە (١٠) ملیۆن کورد لەم بەشەی کوردستان دا دەژین. ڕێش بەوە نادەن کە قوتابخانە و کۆرسی فێرکردن و فێربوونی زمانی کوردی بکرێتەوە.
زۆر مامۆستای دەسەزمان هەیە کە ئامادەی خۆبەخشانە وانەی کوردی بڵێنەوە و منداڵانی کوردمان کە تامەزرۆی خوێندن بە زمانی کوردی، فێری کوردییان بکەن.. ڕێگرتن لەم مافە، تاوانێکە دەرهەق بە مافەکانی منداڵانی کوردمان.
ڕژێمی ڕەگەزپەرستی فارسی، بە زۆرداری و تەبزی منداڵانی کوردمان فێری زمان و کولتووری فارسی دەکەن. کە زمانی خۆیان نییە و نامۆیە بە لایانەوە و پێیان هەرس ناکرێت.. هەر ئەمەش بۆتە هۆی دواکەوتن و لاوازیان لە خوێندن، یا دەرنەچوونیان.
بەڵکو منداڵانی کوردمان ناچاردەکەن کە قوتابخانەکان جێبهێڵن و واز لە خوێندن بێنن.
بێگومان مەبەست لە بە زۆر فێرکردنی زمانی فارسی، ئەوەیە کە منداڵانی کوردمان لە کوردایەتی دووربخەنەوە و سێز و هەوبەستەبوونیان بە کوردوستان و خۆشەویستیان بە زمانی شیرینی کوردیمان کاڵبکەنەوە، داب و نەریتی ڕەسەنی کوردیمان لایان بێ تام و سووک بکەن. بە کورتی هەموو هەوڵەکیان ئەوەیە کە منداڵانی کورد هەڵگەڕێننەوە و بیانکەن بە فارس و لە بەتەی نەتەوەی فارس دا بە ناوی هاونەتەوەیی ئێرانییەوە، نەتەوەی کورد بتوێننەوە.. ئەم نیازە گڵاوەشیان بە بەرنامە داڕێژراوی جێبەجی دەکەن. ئەم پیلانەش لە سەردەمی حەمەڕەزا شای نەفرەتی و گڵاوبەگڵاوەوە دەستی پێکرد، بەڵام ئاخووندە کۆنەپەرستەکان کە دژی ئازادی ودیموکراتی و یەکسانی و مافەکانی مرۆڤی کورد و مافی منداڵانی کوردن، تەختر و توندتر سیاسەتی بە فارسکردنی کورد جێبەجێ دەکەن. زیاتریش گەلی کوردمانیان پارووەزکردوون و کەمتریش لە هاوڵاتی پلە دوو لە کورد دەڕوانن.. بە تاوانی بێبنەما و هەڵبەستراو بە سەدان مێردمنداڵی

کوردیان بەندکردوون بە شێوەیەکی دڕندانە و نامەردانە ئەشکەنجە و ئازاریان دەدەن، تا ئێستا بە دەیان مێردمندڵی کوردیان لە سێدارە داون. ئێران لە لەسێدارەدان دا بە گشتی و لە لەسێدارەدانی مێردمنداڵان و ژنان بە تایبەتی، خاوەنی پلەی یەکەمینە و باڵاترین نمرەی و ریکوردی جیهانی لە لەسێدارەدان دا تۆمارکردووە، کە لاوان و مێردمنداڵانی کوردمان پشکی شێریان لە لەسێدارەدانی کۆمارە ئیسلامی سێدارەدا هەبووە و هەیە.

لە مادەی (١٥) ی دەستووری ئێراندا، ئەو مافە بە نەتەوەکانی بێجگە لە فارس، دراوە کە بە زمانی زگماکی خۆیان فێربن و بخوێنن، بەڵام وەکو دەڵێن ئەمە تەنیا مەرەکەبی سەر کاغەزە و هیچی تر نییە، نزیکەی (٤١) ساڵە، ئەم مادەیە جێبەجێ نەکراو و ناشکرێت، بەڵکو بە پێچەوانەی ئەم مادەیە، هەوڵی لەناوبردن و سڕینەوەی زمانەکانی نەتەوەکانی تریان داوە و دەدەن، بە تایبەتیش زمانی کوردی.
لایەکی تریشەوە، بەشی کوردی لە و کەناڵە تەلەفزیۆنی و رادیۆ بەکرێگیراوانەیی کە لەژێر چاودێری و سانسۆر و ئاراستەی رژێمی ئێران دا، پرۆگەرام و بەرنامەی بە مەبەست بڵاودەکەنەوە، بە هەموو شێوە و شێوازێک هەوڵی شێواندەن و لاوازکردنی زمانی کوردیمان دەدەن، بە ئەنقەست وشەی فارسی دەخەنە شوێن وشەی ڕەسەنی کوردیمانەوە.
پیلان و هەوڵێکی قێزەوەنی تری دەسەڵاتدارانی رژێمی ئاخووندەکان، بۆ دژایەتیکردن و لاوازکردنی زمانی کوردیمان، هانی قسەکردن و فێربوون و نووسینی فرە دیالێکت و شێوە زاری ناوچەیی زمانی کوردی دەدەن، بۆ ئەوەی کە کورد نەبێت بە خاوەنی زمانی ستانداردی یەکگرتووی کوردی و بە خاوەنی زمانێکی یەکگرتووی ئەدەبی و فەرهەنگی. ئەمە نیازە گڵاوەیان زیانێکی گەورە بە زمان و بە یەکێتی نەتەوەییمان دەگەیەنێت. بە داخەوە کە دەسەڵاتدارانی بەڕێوەبردن و حکومەت لە باشووری کوردستانیش، کە نزیکەی بیست و نۆ ساڵە دەسەڵاتیان بەدەستەوەیە، نەک هەر نەیانویست و بەڵکو ڕێیان بەو هەوڵانەش نەدا، بە دانانی زمانی ستانداردی یەکگرتووی کوردی. تا ئەمڕۆش درێژە بە دوو دیالێکت و دوو شێوازی خوێندن و دوو میدیا و راگەیاندن دەدەن، دوو بێژەر دەدەن، دوو ئەلفوبێی کوردی دەخوێنرێ، ئەمەش ویست و خواست و جێبەجێکردنی پیلانی داڕێژراوی داگیرکەرانی کوردستان و دوژمنانی گەلەکەمانە، لە دژ یەکێتی نەتەوەی کوردمان و لە دژی دانانی زمانی یەکگرتووی ستانداردی کوردی.
دڵنیام بە هۆشیاری و بە دڵسۆزی گەلەکەمان لە ڕۆژهەڵاتی

کوردستان دا، هەموو پیلان و نیازگڵاوییەکی ئیرانی داگیرکەر بۆ شێواندنی زمانی کورد پووچەڵ دەکەنەوە،
داواش لە دایکان و باوکانی کوردمان لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان دەکەم، کە لە ماڵەوە و لە دەرەوەدا، هەر بە زمانی کوردی لەگەڵ منداڵەکانیان دا بدوێن، و زمانەکەمانیان لا شیرین بکەن. خۆشەویستی و دڵسۆزی و هاوبەستەبوونیان بە کورد و کوردستان، لە هۆش و دەروونیان دا بڕوێنن.. ئەمەش ئەرکێکی پێویست و پیرۆزی نیشتمانیتانە.
گەر بۆ هەڵەدا نەچم، وا بزانم لە پەرتووکی (چریکەی کوردستان) دا خوێندمەوه، که له دانانی خاتوو (میدیای زەندی) یه دەربارەی هونەرمەند (حەسەن زیرەك). میدیا خان نووسیوێتی — دەقی نووسینەکەیشم نایەتەوە یاد – ئەوە دەزانم کە نووسیوێتی: کە ڕژێمی شا باوکمیان بۆ تاران دوورخستەوە، باوکم لە ماڵەوەدا دوو شتی سەپاند بە سەرماندا، یەکەمیان، دەبوو هەر بە زمانی کوردی قسە بکەین، دووەمیان دەبوایە لە ماڵەوە جلی کوردیمان لەبەر بکردایە.
زمانی کوردیمان زۆر لەوە گەورەتر و خۆڕاگرترە، کە ئاخووندە ڕەگەزپەرستەکان بتوانن لاوازی بکەن یا کاڵی بکەنەوە.. زووبێت یا درەنگ ئەم ئاخووندانە گۆڕبەگۆڕ دەکرێن.. بەڵام گەلی کوردمان و زمانی کوردیمان هەردەم بە زیندووی دەمێنەوە.
ڕێزا شوان
نەرویج: ٣/ یۆلیۆ/٢٠٢٠

لە هەڵسنکی خۆپیشاندان ساز دەکرێت دژ بە هێرشەکانی تورکیا بۆ سەر هەرێمی کوردستان

لەئەنجامی هێرشو پەلاماری دەوڵەتی فاشیستی تورکیا بۆ سەر هەرێمی کوردستان، سەرەڕای ئەوەی کە بووەتە هۆی کوشتن وبرینداربونی ژمارەیەک لە خەڵکی سیڤل، بوەتە هۆی ئاوارەبونی ژمارەیەکی بەرچاو لە خەڵکی ناوچەکە. دژ بەم سیاسەتە ڕەگەز پەرستانەی دەوڵەتی

تورکیا و بەدەنگی حکومەتی هەریم و حکومەتی عێراق.لە هەڵسنکی
پایتەختی فنلاندا خۆپیشاندانێک ساز دەکرێت. داوا لەهەمو ئازادی
خوازو ئینسان دۆستێک دەکەین دژ بەم لەشکرکێشیەی دەوڵەتی تورکیا
لەگەڵ ئێمە بێنە مەیدان.

ڕێکخراوی فنلاندای
حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری کوردستان

کات / ڕۆژی سێ(٣) شەمە بەرواری ٧/٧/ ٢٠٢٠
کاتژمێر / ٤ چواری پاش نیوەڕۆ.
ئەدرەس / Puistakatu 1BA 3 00140
بۆ زانیاری زیاتر
ئالافرج٠٤٠٥٤٥٣٠٨٩ ئیبراهیم حسین ٠٤٤٩٨٧٠٧٨٨
Mustafa Bahir.
mustafa1754@hotmail.com
3-7-2020
تێبینی
داوا لەهەمو بەشداربوانی ئازیز دەکەم کە ڕێنوێنی ڕێنماییە
تەندروستیەکان لەبەرچاو بگرن،هەمو دەستکێش و دەمامک بەکار بێنن.